

All Rights Reserved.

This book is registered under the Copyright Act 1912 Copyright by D K Krishnamachari & Bios, Bellary This book is fully protected by an Indian and foreign Copyright No one will be permitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language or stage it without permission or offer it for sale A substantial copy of words ideas contained herein constitutes an infringement of a Copyright and notice is hereby given that a suit will be filed in every case of infringement

ఈపుస్తకము 1912వ సం॥ కాఫీరైటు ఆక్ట్ ప్రకారం రిజిస్టరు చేయబడనది. బళ్ళారి ధ॥ కె. కృష్ణమాచార్యులవారి తమ్ములు కాఫీరైటు హక్కుదార్లు. ఈపుస్తకము ఇండియా కాఫీరైటు చేతను పరకీయమైన కాఫీరైటుచేతను సురిక్షితమైనది. ఎవరుగాని యీపుస్తకము సంపూర్ణముగా,గాని యిందొక భాగముగాని తాము వేటుప్రకటించుటకును, మఱియు యొక భాష యందు భాషాంతరీకరించి క్రయమునకిచ్చుటకును, తాము పుత్తరపులేకనే ప్రదర్శించుటకును, హక్కుయివ్వబడుదు. ఇందుగల పదములు గాని భాగములుగాని, ఏమాత్రమైన కాఫీచేసినయడల అది కాఫీరైటు నుల్లంఘించినట్లు అట్టివారు దావాకు పాత్రులగుదురు.

ధ॥ కె. కృష్ణమాచార్యులు,

కాఫీరైటు హక్కుదారుడు.

పీఠిక.

ఇదివఱకు లోకులెరింగిన రుక్మాంగద చరిత్రమునందలి సంవిధానమునకును పీఠికని జాలవ్యత్యాసము గలదు. సంవిధానమున నీవ్యత్యాసము గల్పించినందులకు గ్రంథకర్త గారే కారణముల నుడివియున్నారు. ప్రప్రథమమున నీనాటకము ప్రదర్శింపఁ బడి నప్పు డీక్రింది విధమున నాచార్యులవారే కరపత్రములయందుఁ బ్రకటించియుండిరి

పాధారణముగ రుక్మాంగద నాటకమునాడని నాటక సంఘములే లేవు. కథయు జనులకంతయు దెలిసినదే అయిన నందలి సంవిధానము మాత్రము కొంచెము చింతనీయము రుక్మాంగడు నేకాదశీ వ్రతప్రభావమున జీవాత్మల రయు వైకుంఠము నకు పోవను పూర్వంబించి యమలోకమున వరకములు శూన్యములు కాగా యముడు నారడునితో కన్నులకు నీళ్లు పెట్టుకొని యేడ్చినది చాలక బ్రహ్మగో మొగ బెట్టుకొని తన యమాధికారమునకు 'రాజీనామా' యిచ్చెదనని గొడు చెప్పకొకగా బ్రహ్మ మిక్కిలి వ్యసనపడి ఈ వ్రతము భంగము చేయుటకు మోహియను కన్యకును పుట్టించి వ్రతము చెఱచెనని కథ. ఇదియే పలువిధములుగా నాటకకర్తలమోదించియున్నారు. నాటక కర్తలకు కథలోని బీజము మాత్రము వదలక స్వారస్యము కొరకు సంవిధానము కొరకు కథను మనసునకు వచ్చినంత మార్పుటకు స్వాతంత్ర్యముకలదు ఈ కథలో తిరనరికిము లకు జీవులు రాకపోయినంతనే కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్చేవలెనినంత యముని తాత లార్జించినంత గంటమిపోయెనా? యముడు మొత్తుకొన్నంతనే నిప్పక్షవాత పుట్టి కర్తయగు బ్రహ్మకు రుక్మాంగడు సద్వ్రతము చెఱుప వలసినంత కార్యణ్యము పుట్టుటకు కారణమేమో—అందుకు ఒక స్త్రీపుట్టి రుక్మాంగడునియెడల మోహము లేక మోహించి మోసించి కూరకృత్యముల చేయింప నుద్యమించిన యా నారీతిలక ప్రభావమెట్టిది యో యుక్తి కారులందరును మోహింపవచ్చును. ఈనాటకమునగల సంవిధానము మార్చిన క్రిందిపద్యము మాత్రమే చాలును బ్రహ్మ యమునితో ముచ్చటించుచు "నీ కేమైకొద వగా నున్నదియా" యని యడగగా—

సీ, "నతలంబుసంగీతసాహిత్యవిద్యల గారవింతులకవకాశమబ్బె
నళిశయంబుగమిత్రతలుతోడ వినోద గోష్ఠినుండుటకునుహలమయ్యె
నెమ్మదిగడుభక్తినిండారమిముఁబోలు పెద్దలదర్శింప వేళగలిగె
నరుదారురీతిగా హరినామకీర్తనల్ దమిదీట నేయంగసమయ మొద వె

నరసిమాడంగరుక్మాంగదావనీతు
సలలితై కాదశీవ్రతసత్ఫలంబు
నాకుమోదంబునకుఁగారణంబుగాక
వారిజాసన! కొదవకుఁగారణంబె

మల్లనామాత్యకృత రుక్మాంగద చరిత్రమునందలి మనోహర పద్యములు పెక్కు లిందుఁ గైకొనఁబడియున్నవి.

మోహనీరు క్షాంత గదనాటకము.

—: కథా సం గ్రహము —

ప్రథమాంకము.

- ౧ 1 అజ్ఞాన ప్రేమ నారదులన విని రుక్మాంగదుడు ఏకాదశి వ్రేలు పట్టుట
2. ఏకాదశి త్రిమను గురించిన ముఖ్యప్రకటన
- 3 పచ్చిల కల్యాణులను నిరువురు సత్సత్కర్తలు పంచాపకేళి శాస్త్రీయను ముగిరి ప్రార్థనచే వచ్చిన యధికారిచే బలవంతపు ఏకాదశి చేయించుట

ద్వితీయాంకము.

- 1 కల్యాణ విరామముగా వైద్యనాథుడు గంధర్వతో చెడరంగమాడుట.
2. నందనమణి రంభాదులయిన యప్పరగల సంగీతి వినోదము. అసందర్భము లైన విష్ణులలు
- ౩ యెను బ్రహ్మల సంవాదము. విష్ణు సేనానియగు వివ్వక్సేనుడు వచ్చి వైకుంఠమును వృక్షచేయిమని చెప్పట అప్పరల మొల

తృతీయాంకము.

- 1 రుక్మాంగదునిభార్య సంధ్యానశి గర్భయతోనుండుట. ఇష్టకామేశ ప్రభావమున నాయును జాడ్యము నిజర్తించియుండినందున శివస్తుతి.
- 2 అప్పరల నిర్ధారణము.
- 3 రుక్మాంగదు పారికథా కాలక్షేపము మోహిని యకృతిను మోహము (వనోహరరంగము)

చతుర్థాంకము.

- 1 వింగళపర్వతిములో నిష్టకామేశాలయము. మోహిని గానము రుక్మాంగదు మోహము (శృంగారి రసప్రధానమైన రంగము). శివలింగము మథయలు స్తుతించుట
- 2 రుక్మాంగదు భార్యల యాలోచన వారి నిర్ధారణము. మోహిని సంధ్యావకుల స్నేహము (పాతినైర్మయను ప్రకటించు ధీరరంగము).

పంచమాంకము.

- 1 రంభాదుల యాగ్రహము. మోహిని పశ్చాత్తాపము
- 2 రుక్మాంగదు తీనేకాదశి నియమములని దుఃఖము. మోహిని కూర్మకృత్యము. ధర్మాంగదుని మోహదార్ధ్యము శ్రీవిష్ణు నాగమనము. ప్రవము

— మంగళం ఉత రరంగము :—

౧

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

— () —

[ప్రథమాంకము-ప్రగమరంగము.

— () —

[ప్ర. రుక్మాంగదాడు. మంత్రి బలచేడు. పండితులు.]

(పండితులు శాస్త్రప్రసంగము చేయుదురు.)

రుక్మా—పండితోశ్తమూరా! మీరాస్త్రసంపాదము మమ్మెన్నిగ నానందమన్నులర
గావించె ఇప్పటికి గమంగకు సంతోషమయ్యె ఇక విరమింపుడు సేకా!
ఈవృత్తిక కోకాభ్యుదయియొద్దికుఁ గొనినోయి యాపరితోల్తమలకు బహుమతి
లిప్పంపుము

(పైన వృధంగభ్యాసము సుగలరవిమ భేరినివ్వనము వినిపించును.)

రుక్మా—ఆహా! ఏమి యీ మనోహరగీతము! కిన్నరగానమున్నట్లులున్నచే! ఎన్నఁడు
వినియేలుఁగము

[ప్ర నారగులు]

రుక్మా—(నారగులకు నమస్కరించి యుచితాసనమై గూర్చుండఁ జేయును).

నార—రుక్మాంగద రాజేంద్రా! కిట్లు శుభముగలుగుఁగాక?

రుక్మా—మునిశ్రేష్ఠమూరా! మీరాఁ నన్నెరియు భక్త్యుగావించె కృతార్థుడే
వైతిని ముసేంద్రా! ఇప్పటికి గొంతి నీపటికిముందు నాకాశమాగ్గమున నెన్నఁడు
విని మనోహరగానము వినిపించె ఆగాన మెరియువర్ణింపవచ్చును. అదియేమి
గంధర్వగానమా? కిన్నరగీతమా? నాకానతియి వేడువాడ

నార—ధరణీకా! అయ్యెడ నే వచ్చియుండి నినుదర్శించుకొని పోవు కుతూహలమున
నేనిక్కడకు నే నేలించిని. అగిముక చిత్రుఁడ ౩ న్యామృతపురిలోనున్న యీ
ముఁడను గొప్పవృషుని సేపు వినియొన్నాఁగదా?

రుక్మా—అహ! వినియున్నాను అరెడు కులముచేదెనయిం దో)వలుగోచి గుఱు
 తింపఁబడి శిక్షితుఁడైవచ్చి, మఱల దొంగలలోఁ జేరుకొని చౌర్యముఁగావించి యధిక
 హింస యొనర్చుచు నారాజ్యమునకే వచ్చియున్నాడని మా యారత కుల యెఱుకకు
 వచ్చియున్నది, నేను నందునకుఁ దగినభంగి రక్షణములొనర్ప నీయమిఁచి
 యున్నాను అదివృత్తిల ?

సార—అయ్యో! అదియొక పెద్దకథ అయ్యజామిగునిఁ బోలిన పుణ్యవంతుఁడేకలుగఁడు.
 అరెడు మరణముఁజెందినవేళ యమలోకమునకుఁ గొనిపోవలయునని యముఁడును
 దూతలును, విష్ణువును, సమకట్టినచ్చి యెట్టికేలకు భార్యతో నతని విష్ణులోకమానకే
 గొనిపోయిరి. ఆకాలమున సంభవించిన కిన్నరగీతము, గంధర్వగానము, నప్పకొ
 నాట్యమును, దేవదుందుభిధాన్వనమును అవియే నీవువినినవి.

రుక్మా—అహ! ఏమిచిత్రము ? ఎంతయో పాపాత్ముఁడని యెంచఁబడు నయ్యజా
 మిగునకు విష్ణుగోత్రప్రాప్తియా ? ఇదియెట్లు సంభవించెను ? అతఁడొనర్చిన మహా
 పుణ్యమిదియేమి ?

సార—ధరారమణా! అతనిపూర్వజన్మ పాపఫలమువలన నతనికి మహాపాపుఁడని
 దుష్కర్మి గలిగెఁగాక, యతనిఁబోలిన నిగ్గులమానిములు లభించుటరది అదిగాక
 యెట్టిపాపము లేర్పి యొనర్చియుండినను, దనయంత్యకాలమందొనర్చిన పుణ్యమువలన
 సర్వపాపములు కొట్టవడిపోయె.

రుక్మా—మునీంద్రా! అదియేమిపుణ్యము ?

సార—ఎవరేని పుణ్యకార్యము మరణపువేళఁబూర్వవ్రతంబుగ, నేకాదశీవ్రతము సలిపి
 పాణిశ్చిరముగాను నుండుచు, నారాయణస్మరణ యొనర్చినాఁడు

రుక్మా—మునిశివశిలకా! నీమాటలవలన నిన్ను మఱల మఱల నమగవలయునని యెం
 తయో తత్సహలంబు గలిగెడు మేమందఱయు నేకాదశినాఁ డుపవాసము చేయు
 చున్నారేమేకదా ? అయ్యజామిగుఁడొనర్చిన వ్రతివికేవ మేమి ? అనుగ్రహించి
 యానతిమ్ము

సార—రాజేంద్రా! ఆయేకాదశీవ్రత మహాత్యమింతని వర్ణింపసాగ్యమా ?

సీ పుణ్యదూర్తులలోనఁ బురుషోత్తముఁడువ్రోలె

గ్రహములలో దివాకరుఁడువోలె

సంభోనిధులలోన నమృతార్ణవమువ్రోలె

నగములలోమేరునగమువ్రోలె

నాశ్రమంబులలో గృహస్థాశ్రమమున
దరులలోఁ గల్పితగును ప్రాత
సంధికదానములలో నన్నదానమునై
మణులలోఁ గౌస్తుభమణియుఁ బోయె

తే. గీ. స్వర్గమున భూమియందు రసాతలమునఁ
బ్రతియొనర్పఁగరానిసద్గ్రీతము సకల
మంగళాస్పద మఖిలసంపత్కరంబు
క్షీతితలేశ్వర! యేకాదశీవ్రతంబు.

అట్టి యేకాదశీవ్రతాచరణమున విధానములు వేరువేరుగా జేసినవి. ఏమనగా

సీ దశాహినాఁ కకభక్తముచేసి మహినాఁ డ
హేమాశ్రములు భక్తి సుపవసించి
హరిమంగిరిమీన హరిమొప్పఁ గాలించి
వే గినద్వాదశీ వేళియందు
విస్తోత్ర మూలకు పద్విధిరసాశేతంబు
గాఢవిరహగఁబెట్టి కనకనిష్క
తతులుదక్షిణలిచ్చి తగవంతిరము సుహృ
జ్జనులతోనానిషట్రాడ శాకి

గీ. విరహితంబుగఁబారణవేష్టఁ జేసి
నిద్రదివమెల్లవర్దించి నియమపరత
మాపుభుక్త్యంగనాసంగమము లుమాని
యొచితగతి నుండుటదియొత్త మోత్తమము

ఇది సంపూర్ణమగు వేకాదశీవ్రతము దీనివలన సర్వపాపములునశించు. మహాదేవ్ర
దర్శనపుణ్యము లెన్నియొలభించు.

రుక్మా—ముసీందా! ఈదినమె ముసినము నీవలన నీపుణ్యకథ నాలింపఁగలిగి అం
మిశుఁ డేకాదశీవ్రతము సలిపెనంటివే యెన్ని సంవత్సరములకు తద్వ్రీతవిధానము
జరుపుదుండె? చోరులలోఁగలనీ జాతినీతు లజ్జగించియున్నవాని కీవ్రతమెట్లు పట్టు
పడియే? ఇదియంతయు నుజ్జాసముగ విను కుతూహలము నాకుఁ బూడమెడు.

నార—రాజేంద్రా! అయ్యచామిగుఱు నిజముగా ప్రకటన నుపాసించినవాఁడు కాఁడు ప్రతోద్దేశమున నరాకి పండలేను అనున ఫలముపాత్రము కలకాలము ప్రతులు చనుసంధించి జరుపువారికింజే, నెక్క నగా లభించినది

సూక్తి—అహ! ఇదేమాతృప్యము నిరుద్దేశముగ ననియు ప్రతిమెట్లునలినె? ఫల మెట్లుగలిగె? నిందలించుటయు నానితిండు

నార—రాజేంద్రా! ఇప్పుడు నీరాజ్యము మిట్టుపట్టుననున్న రాజ్యముల బాధిం, చుచు మీకును భయమువృత్తిలఁజేయు నాఖుమారిరాడ్య మితినికి సోఁకినందున దశమ నాఁడు రాత్రియు నేకానికి నాఁడనఁగాఁత్రములును, నరాకి భోజనములేదయ్యె. ద్వాపకీనాఁ గుదయమునకు బంగే ౨ రి నానుస్కం యొనర్చుచు నకువు లుండు. ఇదియే యుద్దేశమిచ్చినవలయు

దూక్తి—మునింద్రా! వెమి చిత్రవిత్తియు నచిలచిలిని, జాడ్యమునలన నరఁ డుపవాస ముగ్గుంతి నే, ప్రతాపరాజులయు లభించె నను బుద్ధింపుదా! నిరంహస్యమెల్ల నవిస్తరముగ విసఁజూతెన

నార—ధరిణీవరా! ఇందు రహస్యమేమున్నది ఆవతవిధానమేయుట్లు.

సీ. పతికార్యభారసంభ్రమచలనసన్నైవ
నాఁకలితైశ్చైవ ననుచినైవ

భామినీవీరవాసగ్రాప్తి నోగదుటనైవ,

నశేనమబ్బకమైన నలుకనైవ

మ్మగియూఁదనోద విమిత్తంబునందైన

వ్యసనంబునందైన వనటనైవ

దారుణజ్వరపీడ, తగిలియుండుటనైవ

గయ్యంబుకొఱకైన గఱుప్తునైవ

గీ. నందుమారివాసరమునాఁడహర్నిశంబు

చాలశుక్లపవాసంబు సంభవించె

నేని యాపుణ్యనకుఁగల్గు నిధమై త

నర్చు శ్రీహరివై కుంఠనగరసుఖము.

సూక్తి—అహ! యదేంద్రా! నీయశుగ్రహమువలన నాకంఠయు జ్ఞానోదయముగలిగె, నాకును నావ్రతము సత్కార్యదయాత్మముగ! నాచరించు, కుత్సాహముభాదమై, యిహజాన్మికుని, చిత్ర స్థితము సవిస్తరముగా శాకర్షింపు, నుత్సాహమును జనించె,

నాగ—నాజేంగ్రా! ఆయామిళ చరిత్రనుండియు సవిష్ణు ముంకికి సాక్షియి చెడ.
ఇప్పుడు వేళమైనది నీకు మంగళము కానియు సేవాపాయకమును

రుక్మా—ఉ॥ ధన్యుడనైతి మీకృపకుఁదానలమైతి సమస్త రాజరా
జన్యులైన ధర్మగుణశాస్త్రతీర్తుల నెల్లవానికి
మాచ్యుడనైతి మీరుబహుభూషముతో నిగులేగుదేర సా
మాచ్యులకిట్టిభాగ్యమహిమలే సమకూరునె భూనిచ ద్రవ్యము

శి . కారణశాంధ్రులీతరు ల

కారణబాధనమీగు గాన నచక్ష

నా రామగుణపుష్కల

పానాయణుఁడవు కృపానుజ్ఞులారా.

(నమస్కరించును)

నాగ—విశ్వకర్మమస్తు (నిగ్గుచేసిండును).

రుక్మా—మంత్రి, తిరుమొలకా! వింటిరే యానారక మహర్షి యాదీన గేళాగళి
ప్రతిపత్తియు! భిక్షతోకడై, మోక్షిగాయకడై వెలయునట్టి ప్రతిగా భయం
డియు, నిర్మలమానసములఁ బూరికతో నిది జూప లేకయున్నారము నేడే విగళెల్ల
నొక సేమనమువ్రాయుడు నా రాష్ట్రముననున్న, నగరగ్రామ జనపదములకెల్లఁ
బంపి, యూరూర నీ యేకాదశీవర మాచరింపవలయునని చెప్పి చాటిరింపు బంపును
ఈవ్రతాచరణమునఁ బ్రకృతిజనులేమైన శ్రద్ధఁబూసిన వారికి శిక్షగలగుననియు
జెప్పెను బలవంతమున నైన సన్మాన్య దరణము కలుగఁజేయుట విహితము కావున
వైఖరనగరలలామమున నా యాదివిష్ణుపదపంక జములమొద్ద నుండు స్వాతంత్ర్యము,
కల్పించి యే తద్రవ్యతాపకము బలవంతమున నైన నెలకొల్పవలయు ఎల్లవారికిని
మొదట నొక్కరిత కృష్ణముగానుండినను, సభ్యావళకున నీమూర్ఖము సంతోషమున
నవలంబింతురు.

మంత్రి—భాగ్యము, రాజరాజా! ఇప్పుడే యన్ని యూర్లకును భవన్తి యోగముఁ బంపెడ.
(నిష్క్రమింతురు).

ప్రథమాంకము ద్వితీయరంగము.

— 0 —

వీధి.

[ప్ర: రాజసేవకుడు (బండిపై నగారవాయిచుచు నొకభటునితో)
కాగితముచేపట్టి.]

సేవక—ఇదిగో! జనులారా! దక్కాంగద మహారాజుసభకు ననుగ్రహించి విచ్చేసియున్న మహామణ్దులగు నారద ఋషివర్యులు వ్రతములలో నెల్లఁ బ్రతిలేనిదై యే కాదశీవ్రతము రాజబుననియు నాదివిష్ణునొకని శ్రేణి యనియు మోక్షసౌఖ్యవేటిక యనియు భవ సన్నిపాతప్రవృత్తు మనియుఁ బెక్కువిధముల క్షణించినందున రాజుగారు యోచించి సర్వజనులకు త్వేనుమును నాముష్మిక సత్ఫలమును నొదవుటకై తా మొక్కచేకాక తమరాష్ట్రమునఁజేరిన యెల్లజనులు తిద్వరితి సంపూర్ణాచారము పాటించవలయునని యాజ్ఞయిచ్చియున్నారు ఎల్లవారును చాతుర్భుక్తిర్జ్ఞముగా నేకాదశీవ్రతము సల్పవలయు దశమినాఁ డధ్యంగనము చేసికొని గాత్రతోజనము మాని యేకాదశికుద్ధోపవాసము చేసి రాత్రియంతయు శ్రీవానిలయమున జాగర మొనర్చి ద్వాదశినాఁడుదయమునకే పారణమొనర్చి యారాత్రి నెఱల భోజనమును స్త్రీపురుషసంగమునుమాని ప్రతాపరణ మొనర్పవలయునట్లును నిందులకుఁదప్పి వారు శిక్షార్హులగునట్లును, రాజుగారు గట్టికట్టడ మొనర్చియున్నారు లిమరాష్ట్రజనులు విధేయులై పరమరాజ భక్తిపరులై యున్న కారణమున శిక్షవలని యేధయులులకదో మనఃపూర్తిగ భక్తిమై తమయాజ్ఞ నెఱవేర్తురని రాజుగారు మిక్కిలి నిశ్చయించి యున్నను విధికోరికై యాశిక్షమాట వచింపఁబడియున్నది

సీ. అభ్యంజనస్నానమాచరించి దశమి

నిలనొక్కప్రాప్తండుడవలయునుండి

హరివాసరము నిరాహారులై జాగర

మెలమిమైనిశిఁజేయవలయునుండి

ద్వాదశి విప్రసంతర్పణం బొనరించి

య్యెలమిపారణ సేయవలయునుండి

తద్దీపంబెల్లనిద్రయు రాత్రియన్నంబు

వరించి యుండఁగావలయునుండి

గీ. అందఱి దేవిధంబురాజాజ్ఞసుండి
 నవ్యకై వల్యశలసాధనంబుసుండి
 తప్పగారాదు తప్పిన దప్పు సుండి
 ఆదినారాయణునకుప్రియంబుసుండి.

(నగారవాయించుచు నిష్క్రమించును),

(యవనికదిగబాటును).

- 0 -

ప్రథమాంకము-తృతీయరంగము.

— 0 —

సత్రము. (సత్రము కావలివారిరువురుందురు).

[ప్ర: పిచ్చిలుడు, వలాహకుడు.]

పిచ్చిల—వలాహకా! ఈరాత్రి కేశవాలయమున గంగావతరణ కథ కాలక్షేపముటలే
 వినలేదా? శోభనాచార్యులను భాగవతుడు మాళవమునుండి వచ్చియున్నాడట
 మిక్కిలి గొప్పవాడట?

వలాహ—పిచ్చిలా! నేనటు వినలేదే మురభంజ నూపాఖ్యానము కాలక్షేపము చేయు
 దురని వింటినే.

పిచ్చిలా—అదియెక్కడ?

వలాహ—కేశవాలయమునందో లేక పద్మనాభదేవాలయమున కూ చక్కగాఁజెలియదు

[ప్ర. పథశ్రాంతియైన పంచాపకేసుడను నధికారి-చంటిబిడ్డతో
 సతనిభార్య కుముదాంబ-జలంధరుఁ డను సేవకుడు.]

అందఱు—(సత్రమున నాయాసమున వచ్చి కూరుచుండుదురు).

పిచ్చిల—అయ్యా! మీ రెవరు?

పంచా—ఇదిసత్రమేకదా?

పిచ్చిల—అహ! ధర్మసత్రమే. మీ రెక్కడనుండి వచ్చినారు? ఎక్కడకుఁ బోవు
 చున్నారు?

పంచా—అగ్ని మాది బహురూపదేశము దక్షిణ మనువైపున నుండునారము కాశీ

రాగితై వచ్చియున్నారము

పిచ్చిల—సంతోషము అప్రకృత రేగుడులున్నవి అక్కడమీవస్తువులందుకొనుచు
(బిడ్డయేగుచు)

పంచా—అగ్ని! ఇది—డ బిడ్డల బాలెక్కడనైన బిడ్డవా?

పిచ్చిల—అయ్యో! ఈనాఁ డామాటాడకుము

పంచా—అదియేమి! ఈ నూరిపాలు దొరికివా?

పిచ్చిల—స్వప్నజలమృద్ధి గలిగి యమోఘ గోధనముచే రాజులునున్న యీగాఢ్యమునఁ
బాలకేమి తక్కువ? ఈస్వప్నముననే బాటపారుల యుపయోగముకొనుట నిశ్చయమిది
పిగుటకాపులుగలవు

పంచా—అట్లయిన పాలులేవంటివేల?

పిచ్చిల—పాలులేకని యెవరు చెప్పిరి? ఈనాఁడు పాలీబడవనియంటిని.

పంచా—అదియేమి?

పిచ్చిల—ఈనాఁ డేకాదశియనుట తెలియదా?

పంచా—ఏకాదశియైన?

పిచ్చిల—అట్లడిగడవేమి? నిన్న బిడ్డలు మొదలుకొని యేకాదశి నిరాహార మేచే నునలయు

పంచా—ఇదియేమి యశాస్థ్యమే? ప్రణతార్తికారా! యీవస్తువులన్నియు నాగడిలో
నుంచి యూరిలోనికిఁబోయి యెందైన నిన్ని పాలు తీసుకొనిరమ్మ

ప్రణత—చిత్తము (అని పిచ్చిలునితో) అయ్యో! వీరు మధురలో నాగ్నిమాధికారి.
పంచాపక్షే కాస్త్రయనిపేరు గొప్పయింటితనము, భార్యతో బిడ్డతో వచ్చియు
న్నారు నెలలు రెండువేల స్కీములు వేలనము ఎక్కడనైన నిన్ని పాలు తెప్పించి
యమ్మ రొక్కముకావలసియున్న నిచ్చెను

పిచ్చి—నీకేమి పిచ్చిపట్టెన సర్వజనులు నేకాదశి చేయవలయునని రాజాజ్ఞయై
యన్నది రాజానాజ్ఞ యట్లుండఁగా దైవమునాజ్ఞయు మాకట్టిదియేయగు. నీవు
రొక్కమిచ్చినను నేమిచ్చినను పాలేకాదు వంటకు బదాధములైనను నేడు
చిక్కవు
(బాలుఁడేర్చుచు)

పంచా—ఏద వరునాయనా! యేడువకు పప్తము. పప్తము (అనియూజ్ఞార్చుచు)
(పిచ్చిలునితో) ఇదియేమి న్యాయమయ్యా! యీయూరిలో బిడ్డకు బాలివ్వరన్న
బిడ్డలు చచ్చిపోవరా?

పిచ్చిల—అయ్యో! కాస్త్రీగారా! ఇంతేనా మీ ధర్మశ్రవణము. ఒకనాటి హుడు
లేమి కేవలమిదియేయరా! మృతికెందఁతో యేకాదశిమరణము, అదిబంధించుట కంత
పుణ్యమిందనలయు.

పంచా—ఓ! యేమిమాటాడెదవు ఆమాటనకును ప్రణతార్తిహారా! లేకపోయి
రమ్ము కావలసిన పదార్థములన్నియుఁ దీసుకొనిరమ్ము వంటచేసికొందము

పిచ్చిల—నీకుచెప్పవారేమి బుద్ధిలేనివాఁడా? ఒక్కపగార్థమును నీయూరిలో
నీనాఁడు దొరకడు కొంచెము నాలుగుగడియలు పూజింపబడుకొనుఁడు.
తెల్లవాటియు వాఱకముందే యమాల్యభక్త్యములతో వంటకాఁగలదు మీరువల
దన్నను విషవక పిలుచుకొనిపోయి యారగింపఁ బెట్టెదరు ఒక్కనాటికే పూజింప
పోవునా?

పంచా—అయ్యో! ఈయువదేశము నిశ్చేమియు ననుగలేదు. పోవరా! ప్రతార్తి
హారా! (ప్రణతార్తిహరుఁడు నిష్క్రమింపఁడు)

పంచా—అయ్యో! ఆమాల వంటచేసుకొనవచ్చురా?

పిచ్చిల—నీగులలోనే వంటకాఁగలదు. పంచుకొనుఁడు రాత్రి కేశవాలయమున
నద్భుతిరీతిగా వారికథ జరుగఁగలదు మహానందమున బాగగమోనర్పవచ్చును. తెల్ల
వాఱకముందే మీరు వంటచేసుకొన నెంచిన సర్వపదార్థముల నిచ్చెదము. సంతర్ప
ణకువచ్చితిరా యింకనుగోలే?

పంచా—అయ్యో! ఇంకఁజాలును మాకు మీయేకావశ్యమేవలదు మీపదార్థములును
వలదు మీ పూజ్యమును వలదు మీయిష్టచరమును వలదు.

పిచ్చిల—అయిన మీయిష్టము.

[పునః ప్రవేశము ప్రణతార్తిహారుఁడు]

ప్రణ—అయ్యో! ఇదిహాగూని. అంగిళ్లలోఁ గావలసిన పదార్థములున్నవి. ఈ నాఁ
డేకావశ్యమున క్రయమున కీసుగు గొల్లవార్తఁగూ పాలు కండలకు వింకయిన్నారవి.
రొక్కమునకైన, సుపకామునకైన క్షేపు తెల్లవాలుటఱకు నివ్వరు. వీరలనేమి
పుణాత్మకలనలయునో, పావాత్మకలనలయునో, తెలియదు

పంచా—అయ్యో! వియూపవాదలు బహుపుణ్యాత్ములుగా నున్నట్లున్నారే?
మీరాజెనఁడు?

పిచ్చిల—మాయూరు విగిరాగాఢ్యమునకుఁ జేరియున్నది అధిక భర్తాత్ముఁడై నము
దించిత దైవభక్తిపరుఁడై యభిముఖులీల నేకాదశబ్రతును పాలింపును ముష్కెల్లగఁ
గృతార్థులఁ జేయుదున్న రుక్మాంగదుఁడు మాకిధికుఁడు.

పంచా—(స్వ) సరియే మంచియధికుఁడే! (ప్ర) ప్రణతార్తిహారా! అక్కడ సర
కున్నట్లున్నది పోయి న్నైన మొనర్చి యాకడఁతో నీరుగొనిరమ్ము

(ప్రణతార్తిహర్యనిష్క్రమించుట).

కుముదా! యీబాలుని నెత్తికొనిపోయి యాడింపును మనయొద్దయునున్న
పాలపొడినైన నింతకాఁచి పాలుగానోవర్చును.

[పునః ప్రవేశము ప్రణతార్తిహారుడు.]

ప్రణ—ఏమన్యాయముకొంప! ఆసరఁజూచొద్ద నొకకావలివాఁడున్నాఁడు. కడవ
ముంచి తేసియుండు కావలసినన్ని నీళ్లు తీసుకొని గట్టున స్నానము మాత్రముచేసి
వినియోగముచేసి పోవలయుఁగాని కడవలో నీరుముంచుకొని పోనివ్వనని నిబ్బంధ
పెట్టుచున్నాఁడు

పంచా—(పిచ్చిలునితో) ఇదేమన్యాయమయ్యా! మీయూరిలో నీరు తీసుకొననివ్వ
రఁట?

పిచ్చిల—ఎన్ని మాటులు చెప్పవలయునయ్యా! ఒక్కటే కథగదా? ఏకాదశినాఁడు
పగటివేళ నీకు నీరెందులకయ్యా? తెల్లవాటిఁ జేయవలసినవంటకు రాత్రిజాము
పొద్దుమీసిన పిదపఁ గావలసిన నన్ని నీళ్లు తెచ్చుకొనవచ్చును అభ్యంతరముండదు.
కావలసియున్న శాచమనమునకని చిన్న పంచపాత్రతో నీరు తెచ్చుకొనవచ్చును

పంచా—అచిన్న పంచపాత్రనైన నీరుతేరా! ప్రణతార్తిహారా! కొంచెము కాంచు
కొందము

పిచ్చిల—ఎట్లు కాంచుకొందురు?

పంచా—ఏల? కాంచు కొనుటకుఁ గట్టెలైనఁ జక్కవా?

పిచ్చిల—ఈనాఁ డర్థరాత్రియైన పిదప నే యంగళ్లులోఁ గట్టెలైనఁ జక్కట.

పంచా—ఏమయ్యా! యీసత్రములో కొండవేసినట్లు వేసియున్నారే వంటచెఱుకులు.

అవి రెండివ్వరాదా?

పిచ్చిల—అర్థరాత్రము మీఱుటవఱకు వాని నిచ్చుటకు మాకాజ్ఞ లేదు

కుముద—నాథా! బాలుని యేళ్లు నిలుపుటకు సాధ్యమేలేదు ఈపాడుకొంపలో
సేల? ఎంతశ్రమయైనఁగాని బండిగట్టుకొని ముందుకైనను బోవుదము

పిచ్చిల—కావచ్చును అయిన నీనిష్పంధములు తప్పవలయునన్నఁ దూర్పు ముప్పది
యామడలు, పశ్చిమమున ముప్పదియామడలు, ఉత్తరమున నిరునదియైదామడలు
మాత్రము పోవలసియుండును అంతవఱకు విదికానాథుని రాజ్యమే.

పంచా—హా! దైవమా! దేవీ! ఇంకేమి చేయవలయు బలవన్మౌఖుస్నానము లని
వినియోగించుదుముగదా? అట్లునే యిదియు బలవంతపు టేకాదకీ వ్రతమునుకొందము.

(లోపల భేరివ్వని)-

పిచ్చిల—అయ్యా! తప్పకు లెండు స్నానభేరి మోయుచున్నది ఏటికిఁబోయి స్నానము
చేసి వ్రతము. (నిష్క్రమింతురు).

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

— () —

ద్వితీయాంకము-ప్రథమరంగము.

— () —

సంయమపురి.

ప్ర: యముడు వైద్యనాథుడనుగంధర్వుడును. (చదరంగమాడుచు)

వైద్య—ఓడితినింకజాలును ధర్మరాజా! ఇప్పుడిప్పుడుకదా కొన్ని సంవత్సరముల నుండి నీ కవకాశముదొంగుట ఇంతింక బూర్వమియాటలకై యొక్కింతైన నీకుఁ గలముండదే? ఇట్లుండియు నింత స్వల్పకాలమున నెట్టిశక్తి యర్జించితివి!

యమ—వైద్యనాథా! ఇంసులకింత ప్రశంషలయునా! నీ పాండిత్యమునెదుట నా ప్రతిభయెంత? చూచితివా! ఇన్ని దినములు నాకుఁ బ్రోద్దుచాలదేయని యొకఁడు చుంటి ఇప్పుడు ప్రోద్దుపోవదేయని జేసచున్నాను.

వైద్య—ఏమి! ఒక్కరైన నీకుటికి రా రా యిప్పుడు?

యమ—ఎప్పుడో యొకప్పుడు వచ్చుచుదురుగాని, నా కవకాశముగలుగుటయే మొంతు.

వైద్య—అయిన నాకింక నెలవా? మఱల నెప్పుడు రావలయు

యమ—ప్రొద్దంతయు నీ విందేయున్న సంతసించుచు.

వైద్య—ధర్మరాజా! అవశ్య మాడవచ్చును కాని, నాకించుక పనియుండుటందేసి జిద్ధిలేకయున్నది

యమ—చాలదినములయ్యె నీమిత్రుఁడగు చిత్రకేతుని పాటవినక అతనినింత పంపఁ గలవా?

వైద్య—చెప్పఁగలను కాని వచ్చునను నమ్మకము మాత్రము నాకుఁ గలుగదు. దినమునూ, రుక్మాంగదు నేకాదశి ప్రభావమున, భూమిని నిలిచిన పాణిలు వైకుంఠలోకమున కరుగునప్పుడు గంధర్వులు-కిన్నరులు-కింపురుషులు పాడుచు, నప్పర స్త్రీ లాడుచు, దేవదుండభి ధాన్వన మొనర్పవలయునని తప్పని పద్ధతిగానున్నది. కావున నిందఱు గంధర్వులండియు నొక్కరికైన రెండు గడియలైన నవికాక మొదవకున్నది. ఎందైనబోయి వేడుకగాఁ గాలము గడవవలయునని తోర్పుండిరా వెంటజే నేవకులు పిలువజేయుదురు.

యమ—అట్లనా! ఇంకేమి మసాద్య ప్రక్రియగావున్నది వానీ! దేవేంద్రా
 డప్పుడవందు నడపుచుండిన యప్పుకీనునులులనాట్యములకు నన్యుఁ బిల
 చంచుచుండె నాది కాశ వేమూత్రమును బాలక యొక్క నాడైన బోవఁజాల
 చప్పుడొలిచెనా య కాశము గలదుగాదా పోవలయునన్న నాట్యములే లేకుండ
 నయ్యె ఒక్కమాట నీవెట్లయినఁజేసి దేవనాథునికఁ జెప్పి రెండుగడియ లేవ్వనినైన
 నచ్చరులఁ బంపచునఁగలవా పి కావలసియున్న లేఖనా)సియిత్తును

వైద్య—ఎట్లయిన విశ్వప్రత్న మొనరించి యెవరినైన గంధర్వని ఒంపఁగలను గాని,
 యచ్చరుల మాట విడచివెట్టుము గంధర్వులసంఖ్య మిక్కిలియగుటచే నది యెట్ల
 యిన సాధ్యముగు అచ్చరలన్న నొ యల్పసంఖ్యాకులు తుగఁగఱమును వారికిఁ
 బిలుపుదగిలి యొక్కరికైన నవకాశములేమిచే నెంతయుఁ బరితపించుచున్నాకు
 వారిలోననే వాహ్నికొరిక్కియ మాటలాడవలయునన్న నాజీవ వైకుంఠ ప్రయా
 నోల్పనకాలమునఁ గాక, వేయికాలమున వారి యొరికిపట్టుల నవకాశమేలేగు
 తమ్ము ననిమేళులుగా నిద్రలేకుండ బ్రహ్మ సృజించినపుడు వారు పశుసంకల
 మింతయని చెప్పబాలను మఱచితి నిన్న బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయదనని చెప్పి
 యుంటివే పి అందలి విశేషము లేమియుఁ జెప్పవైతిని

యమ—నే బోవలయునని వెడలి యొక్కింత దూరముపోవఁగా దేవగురుడగు బృహ
 స్పతి దర్శనము నాకులభించె ఆతఁడో ధర్మశాస్త్ర విచారమునకుఁ బూనుకొని
 సంభాషించుచుండఁ బొద్దుపోయినందున విరించి దర్శనముకాలేదు జేపు మఱల
 పోవలయునని యున్నాను

వైద్య—శమనా! నింతరము జీవవిచారమున నున్ననీకు నిపుడించుకైన పనిలేకుండుట
 విచారమునకుఁ గరిణముగా నున్నదా లేక సంతకమునకుఁ గారణముగా నున్నదా?

సీ. అనిపత్రవనములయందుఁ ద్రోయఁగలేదె

విలపింపఁ గన్యకావిక్రయులను

దారుయంత్రములనంతటఁ ద్రిప్పఁగాలేదె

దారుణక్రియ గురుతల్పగులను

కూటశాల్యులులందుఁ గుదియఁగొట్టఁగలేదె

పాడిఁదప్పినధరాపాలకులను

గాలనూత్రములందు గడియనొంపఁగలేదె

ఘనశక్తి విశ్వాసఘాతకులను

తే.గీ. వహ్నికుండములంబువైచలేదె

తల్లడంబుదఁగాగృహదాహకులను

బెబ్బులులచేతివడిఁగఱపింఱలేదె

గిరళిమన్నములోనిగుకష్టమతుల.

యమ—గంధర్వోత్తమా! నీతో నిదివఱకే చెప్పియుండలేదా? మొదట కొన్నిదినములుమాత్రమింపనిలేనియునికి మహావిచారమువకుఁ గాఁగమయ్యె ఎందుకీ శీఘ్రలనో, యెన్ని నరకములనో, చెప్పరానిబాధల వారి పాపానుగుణముగాఁ బెట్టుచుండిననాకు నేమియుఁబనిలేక యూరక నీగఁఁదోలు కొనుచుఁ గూర్చుండియుండవలయునన్నఁ బెన్నిధానము పోయినట్లు చింతకుఁ గాఁగముగానుండె. తర్వాతఁ గొన్నిదినములకు నాకార్యహీనత యెనలేని సంతోష మొనరించునట్లయ్యె. నేనదివఱకొనగ్నచుండిన హింసాకార్యముల నేవనించుట కాస్పదయయ్యె ఆభ్యాసవశమున నేదియు నిట్లేగదా?

వైద్య—పంచేహతేమి?

యమ—అదిగాక ఎన్నిదినములు బ్రహ్మాదర్శనముగాని, దిక్పాలమిత్ర దర్శనముగాని, నాకులభింపవలయునన్నఁ గష్టసాధ్యముగానుండె ఇప్పుడెన్ని భూరులు దర్శనము చేసికొనవలయునన్నను నెంతికాలము సంభ్రామణచేఁ గడవవలయునన్నను, నభ్యంతరములేదు ఇది మిక్కిలి మోదకారిగదా?

అనుబంధము 1.

వైద్య—ఔను.

యమ—కానిమ్ము పొమ్ము శేష మఱలఁ గలియుదుము.

(నిష్క్ర.)

ద్వితీయాయాజ్ఞము-ద్వితీయరంగము.

ఇంద్రపురలో

[ప్ర. ర. భ-మేనక-తిలోత్తమ-హరిశి-మోహిని-ఊర్వశి
హేమ-వరూధిని]

రంభ—ఊర్వశీ! నిన్న నురగురుడు రచించి ప్రకటించియున్న గీతమిదివఱకు హేమ విన్నదానికంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నుండలేదా? అది శేష్యులనుటకే మిక్కిలి కష్టముగానున్నదే నాకింకను బట్టవడలేదు. నీవేమైన గ్రహించితివా?

ఊర్వశి—ఏమో యొకవిధముగ గ్రహించియున్నాను గాని యింకను నామాన్యము ఋజు మార్గముగా నుండినట్లు కనపడలేదు.

రంభ—ఏది! ఇంతాలకంటెయు

ఊర్వశి—(ప్రయత్నముచేసి) లేదీ! ఇంకనుగ్రహముగా రాలేదు తేటటికి శేష్య నచ్చును.

హేమ—అక్కలా! మన మోహిని యప్పుడే గుఱుతిలించినట్ట న్నది నేడుదయము ననే మహాహరముగఁ బాడుచువచ్చె

రంభ—అట్లనా? అట్లయిన నమోహిని సమర్థురాలే ఏది మోహిని! నీకా నురగురు గీతిము పట్టునడియున్న నింత విందము

మోహి—నాకు నింకను జక్కగఁ బట్టువడలేదు.

హేమ—నేడుదయమున నన్నిట్లుకానిప్పు యాలును.

మోహి— అనుబంధము 2.

అందఱు—(కరతాళధ్వనులు చేయుదురు).

ఊర్వశి—నెమోను. మోహిని! నీవు గాన విద్యావికారద వయ్యెదవు. ఇన్నిదినముల నుండి విద్యావికారదలని ఖ్యాతిగన్న మాకెవ్వరికిఁగాని రానిమాదిరి నీ వచిరకాలము ననే గ్రహించితివి. ఏదీ! ఇంకొకసారి పాడుము.

మోహి—(పాడును).

హేమ—ఊర్వశీ! ఇదియే యెంతో యందముగానున్నదిగదా? నిన్న రాత్రి గమఁడు రచించిన గీతము దీనికంటె శ్లాఘ్యమని నాకుఁ దోచుచున్నది.

ఊర్వశి—ఏది! విసలేదే.

హేమ—మోహినీ! దానినింత విందము చెప్పము

ఊర్వ—నిన్న రాత్రి యతిఁడు గించియు రచింపకముండే యీమోహిని గ్రహించెనా? అట్లునుగ నిఁకఁ గొన్ని నాళ్లలో రంభకుగాని, మేనకనుగాని, నన్నుగాని, తిగిత్త నునుగాని పాటించువారే లేకఁజూపుదురుగా? (అని చిఱునవ్వుచూపును.)

మోహి—అక్కా! సముద్రములయెదుటఁ గాలువలన్నట్టు సమంచిత ఖ్యాతిస మేతలగు మీయెదుట నేనొక పదాగ్రమా?

ఊర్వ—మోహినీ! నేను వేడుకకుఁ బ్రశంపాపూర్వకముగ మాటలాడితిఁగాక, యనూయచె నన్న దాననుగాను ఏదీ! కచుగీతి మిఁత వినిపింపుము.

[ప్ర: శీఘ్రగమనమున దేవసేవకుఁడు]

దేవసేవ—రంభాదులారా! మీరందఱిందుఁ జేరియున్నారా? ఇదియేమి న్యాయము.

అదె వైకుంఠలోకమునకుఁ బోవు జీవాత్మలు నిలిచియున్నారె వెడలిరందు.

రంభ—పా'రంభమాయెనా! హరిణీ! నీవుపొమ్ము, ఒక్కంత సేపు.

హరిణి—(స్వ) గానము వినుటకులేదే ఈపాడు జీవాత్మలెక్కడనుండి వచ్చిరి.

దేవసేవ—వెడలివచ్చెదరా—దేవేంద్రునితోఁ జెప్పవలయునా?

హరిణి—అయ్యో! వచ్చితిని కోపగింపవలదు. (దేవసేవకునితో నిష్క్ర.)

ఊర్వ—ఏదీ! మోహిని. కచుగీతిము

మోహి— అనుబంధము తి (శల్లవిమాత్రము పాడును).

[ప్ర: 2వ సేవకుఁడు]

2వ దేవసేవ—ఇంకలెందు ఇక్కడ నేల కూర్చుండితి దక్షిణ వైపుననుండి జీవాత్మల యుద్ధివము వెడలివడి వైకుంఠము వఱకు విడిచి రండు లెందు, లెందు.

రంభ—ఎరుధినీ! నీవుపొమ్ము

పరూ—అక్కలారా! ఎన్నాళ్లే యీగ్రహచారము మనకు

(2వ సేవకునితో నిష్క్ర.) మించునా.

ఊర్వ—మోహినీ! ఈకచుగీతము బహుమ న్మోహరముగానున్నది. ముగింపుము.

మోహి— అనుబంధము తి (ఒక చరణముపాడును.)

[పునః ప్రవేశము 3వ సేవకుఁడు.]

3వ సేవ—లెందు పడమట వైపువారు వచ్చుచున్నారు ఇక్కడఁ గూర్చిండిన జరుగదు!

హేమ—నేను పోయివస్తును. (దేవసేవకునితో నిష్క్ర.)

మోహి—ఇంకిమనము పెడలవలయు

రంభ—దినదినము నిద్రగోడయ్యనే మనకు ఇదివఱకప్పుగలన్న వారినాట్యముతో
నెన్నఁడో యొకనాఁడు పనిపడుట ఇప్పుడు లెల్లవాఱనది మొదలు విరామము
లేకుండ పనియున్నదే? ఎన్నిదినము లిట్లుండఁగలగు

ఉద్వ—ఈ యేకాదశీవ్రతము లోకమున జరిగినన్నాళ్లు నిద్రగతియే యుండఁగలదు

తిలో—నాకుఁజూడ రుక్మాంగదుడు చచ్చు-ఱకు మనకీ గ్రహవారముండవచ్చు
ననియే తోచుచున్నది అతిని జీవమును వైకుంఠమునకుఁ జేర్చినపిదప మనయప్పుల
నాట్యముతో నంతపనియుండదు.

రంభ—ఇదేటిమాట! రుక్మాంగదుడు పోయినంత నే యతఁడిన్ని దినములు బహుప్రయా
సమున స్థాపించిన యేకాదశీవ్రత మెట్లడఁగు ఇంక మనకు కొనవఱకునింతే.

[ప్ర. 4వ దేవసేవకుఁడు]

4వ దేవసే—పెడలిరండు. ఉత్తరముపైపు వారువచ్చుచున్నార

రంభ—అచ! యేమిది

మోహిని—నేఁబోయెద

మేనక—మోహిని! వలగు. అగీతము ముగించి పోవుదము.

తిలో—ఓహో మోహిని! పాడుము

4వ దేవసే—మంచిమాటాయె మీ పాటలు-మీ కేగుకలు-మీ గానోచుకలు మీరు
లేకున్న నక్కడ పనులెల్లు జరుగవలయు అందఱు నిరీక్షించు సన్నాఁడే!

తిలో—పడియుండని యొకగడియన!

4వ దేవసే—అగడియలో ఇంకెందఱో మీ—రాగలలో లెండు లెండు.

తిలో—రంభాదులారా! అగీతము నేను పివప వినఁగలను నేఁబోయెద మీరువినుఁడు

[ప్ర. 2వ దేవసేవకుఁడు]

2వ దేవసేవ—ఎమిరా! ఇక్కడవచ్చి వీరితో సరసములాడుచున్నావే! అక్కడ
నుత్తరవైపున గంధర్వాదులెల్ల నిరీక్షించి—

4వ దేవసేవ—అదియే వీరితోఁ జెప్పచున్నాను మీరు తెలివితే పాటలు పాడుకొను
చున్నారే తిలోశ్చమా! రమ్మ.

(తిలోశ్చమ 2వ దేవసేవకునితో నిష్క్రమించును)

రంభ—ఇంకనొక క్షణములో మనవంతురాగలదు మోహిని! కానిమ్ము.

మోహిని—అనిబంధము లే పాడుము.

4వ దేవసే—బో! బో! (అని వెచ్చును).

(మోహిని పాట ముగించియు ముగింపకమునుపే)

[పునః ప్ర: శీఘ్రమున రిశ దేవసేవకుడు]

రిశ దేవసేవ—(నాల్గవ దేవసేవకునితో) ఓహో! వారిపాటలువిని తలయూచి మెచ్చు
కొనుటకా నీవిందు వచ్చినది? అచ్చరలారా! లేచిందో మీంతాలస్యముచేసితిరి.
అక్కడ జీవాత్మల సమృద్ధము గలిగియున్నది ఉన్న దేవవిమానము లన్నియుఁ
జాలకయున్నవి

ఉచ్ఛ్వా—విమానములు చాలకపోయిన మేము మోహినిని రావలయునా?

4వ దేవసేవ—మోహినిని రావలసివచ్చిన రాసేవలయు

రంధి—ఇదేమిబాధ మనకు యేండ్లకొలది జరుగఁబోవచ్చునే? ఉచ్ఛ్వా! ఇందులకేమి
సేయవలయు

4వ దేవసేవ—వైకుంఠమునకు బోవు జీవుల మహోత్సవమునకు నీవునో నాట్యముండ
వలయునని విధించిన బ్రహ్మతో మొఱఁబెట్టుకొనుడు వ్యవరినడిగిన సేమిప్రయో
జనము?

మేనక—రంధా! ఉచ్ఛ్వా! ఈ దేవసేవకుఁ డేదోయదాటున నాడినమాట మన
కుపదేశ ప్రాయముగానే యున్నది. మనమందఱుము గుమిగూడి తోపు బ్రహ్మ
యొద్దకే పోవుదము. ఈ బాధలఁ దప్పింపుమని యాహిరణ్యగర్భుని వేడికొందము.

రిశ దేవసేవ—మీరు మాటలతోనే జాగుసేయుదురే? అఱిగో మాడుకడ మఱియొక
సేవకుఁ డా బ్రాహ్మణుండి పరకౌత్తి వచ్చుచున్నాఁడు మిమ్ములను విలుచుటకు.
లెండు, లెండు

అదఱు రథసమున నిష్క్రమింతురు.

—(17)—

ద్వితీయాంశము-తృతీయరంగము.

—0—

బ్రహ్మ స భ.

[ప్ర: బ్రహ్మ-సరస్వతి-ఋషులు-సనకుడు-సనందుడు-
యముడు-నారదుడు.]

ఆనుబంధము త.

బ్రహ్మ—ధర్మరాజా! మతేమి వచ్చియుంటివి? నావలనఁ గాఁదగిన కార్య మేమైన నున్నదియా?

యమ—ధాతా! నిను దర్శించుకొనుటకంటె నాకుఁగార్హమేమి? విరాటుములేక పగలును రాత్రియు జీవవచారమువలన నున్న కాలమున నిన్ను దర్శింపవలయునన్నఁ దీతక యొదవుటయే దుర్లభముగానుండె ఇప్పుడన్న నూ యెడలేని విరాటుము నాకు లభించియుండుట మొన్న నే విన్నవించితిఁగదా?

చ. ఒదవినకార్యభారమున నుజ్వలజీవవచార మెప్పుడుఁ
వదలక చేసి బాధ లనివార్యముగా నిడుచున్నవానికిఁ
ఇదెయవకాశమిప్పుడుఁగదా చె భవాదృశులైనవారిని
త్పదములగొల్పవచ్చుటకు భాగ్యముగాదెసరోజసంభవా.

నినుబోలు గొప్పవారి సందర్శనమునకుఁ బుణ్య సంవాదనమునకు నాకిప్పుడింత యా స్పదము కలిగియున్నది.

బ్రహ్మ—సంతోషము ధర్మరాజా! నీకిప్పుడు పనియేలేకున్నదిగదా?

యమ—బాత్రిగా లేకున్నదని చెప్పటకులేదు ఇన్నాళ్లుండిన పనిలో శతాంశమైనదేదు

బ్రహ్మ—ఇదియంతయు దత్తాంగదు హరివాసర వ్రతాచరణ మహాత్మ్యమేగదా?

యమ—అన్నిటికిని నీవేకదా కర్తవు? నీవువ్రాయక వ్రతాచరణమున జీవులకెల్ల జైత్రంరగమనము లభించియుండువా?

బ్రహ్మ—వినకమన్నా! ఈ కార్యలోపమువలన నీకేమైన మనసునకుఁ గొదవగానున్నదా?

యమ—అయ్యో! కమలాసరా! అట్లేన్నటికైన నుండునా? కార్యమువలన వేసట గొనక జేయుచునే యుంటి, కార్యము లేకున్న మఱియు మేలయ్యె. భగవత్కైం

కగ్యమునకుఁ దన్నాచు స్వగణకు నినుబోలు విజ్ఞుల సందర్శించుకొనుటకు నపూర్వ
రీతిగా నాకు విరామ మొదలుపెట్టుటకు మనమును సంతోషము వొడముఁగాక
కొదవ జనింపుటకుఁ గాగఁగఁమేమి ?

సీ. సతతంబుసంగీత సాహిత్యవిద్యల
గారవింపుటకవకాశమబ్బె
నతిశయగలుగ నిత్రతతులతోడ వినోద
గోష్ఠి నేయుటకనుకూలమయ్యె
నెమ్మదిఁగఁగుభక్తి నిగడాగమియుఁబోటి
పెద్దలద్వీపవేళఁగలిగె
నను దారురీతిగా హరినాచుక్రీర నల్
తమిదీని సేయంగ సమయ మొదలె

శే గీ. నరసిచూడంగరుక్మాంగదావనిశు
సలలితై కాదశీవ్రతసత్పులులు
నాకు మోదంబునకుఁ గారణంబుగాక
వారిజాసన కొదవకుఁ గారణంబె.

[బ్రహ్మ—మిక్కిలి సంతసించితిని

యచ—శేనోకటి విన్నవించెద నీచుననునకుఁ గొదవగలిగెనాయని కన్న దీగితివే
యందునకుఁ గాగఁగఁ మేమియుని యడుగవచ్చునా ?

[బ్రహ్మ—చుకేమియులేదు జీవనిచాములేక నగకములన్నియుఁ బాగుపడియుండినది
చూచి నీకు సంతాపము కలిగినదని నే వినుటచే నామాట యడిగితి.

యచ—ఎట్టివారికైన జీవహింస చేయుటకు లేకపోయెనే—నరకములవారి బాధించుటకు
లేకపోయెనే యని సంతాపము వొడముట కాస్పదమగునా ? ఈ మాట నీ కవ్వరం
చెప్పిరి ?

[బ్రహ్మ—ఎవరో ప్రస్తావనకమున వచించిరి

నారద—కృతాంతా! నేనే చెప్పితిని. కొన్ని నాల్గవముండు శేను నీలోకమునకు వచ్చి
వినోద సంభాషణము జరుపుకొనున నేకాదశీ వ్రత ప్రకృతము ముచ్చటించుచు
శీవులు పాపమొనరించినను దత్ప్రభావమున నా లోకమునకు రాకున్నారే యని
విచారము జనించెనునని నీ వనియుండలేదా ? అదియే వచించితి.

యను—అమాటయా? నేనన్న వృత్తాంతమేమి నీవుచెప్పిన వృత్తాంతమేమి! చతురాననా! నేనన్నమాట యిది జీవులు పాపమొనరించినను, నా పాపమునకు దగిన శాంతిపడయక యేకాదశీ వ్రత ప్రభావమున నాపాపముమాటి పుణ్యముగలిగి వైకుంఠమునకుఁ బోవుచుండుటతోఁచినయ విషయమనియు, దురాత్ములగువారికి నాన్రవమును మాత్రము నమ్మి యుగవిషయములఁ బాపమొనరించినను బాపకము లేదనియు నెక్కడ తోచునోయని భీతికాస్పదముగా నున్నదనియు నేనాడితి గాని నగుసంధిని నీవుత్రుండగు నీ నాగదుండఁ జీవచారము చేయమికి నేనెమోఁగుభించునట్లు వచించియున్నాఁడు అతని స్వభామేకదా?

నాగద—నాస్వభావమేమియుకాదు నీదురాపమే? నీమనశున నేచునుకొంటివో కాని వెలికిమాత్రము జీవులకు నరకబాధలు పాపగుటకు లేదయ్యెనేయని నీవు దుఃఖించినట్టె నాకుఁదోచెను ఉన్నమాటయే చెప్పితిని.

[ప్ర. ఒక ఋషి.]

ఋషి—కమలాసనా! విష్ణులోకమునుండి నేనానియుగు విష్వక్సేనుఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

బ్రహ్మ—(లేచి) మనమండఱము పోయి పిలుచుకొని వత్తము (బుఘలతోఁబోయి, విష్వక్సేనునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి పీఠముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టెను).

విష్వక్సే—ధాతా! మీకెల్లరకుంగుళమా?

బ్రహ్మ—నేనానాయకా! అందఱికిని గుళమే నీవిందు విచ్చేయుట యా మహావిష్ణు వేయనుగ్రహించి నట్టులయ్యె ఏదో ఘనకార్యముండవలయుఁ గాక లేకున్న మహామహాడవగు నీవు వచ్చియుందువా? అనతిచ్చిన నదెట్టికార్యమైనను శిరిపావహించి చెనెద.

విష్వక్సే—కమలాసనా! ఘనకార్య మేమియులేదు. ఒకానొక షనికై నీతో నాలోచించి రమ్మని కమలానాగుండవియుండ వచ్చియున్నాఁడను రుక్మాంగదు నేకాదశీ వ్రత మాహాత్మ్యమున జీవులెల్ల వైకుంఠమునకే వచ్చుచుండుట నీ వెఱుంగుదువుగదా? ఆ వైకుంఠమున వైకాళ్యమున లెక్కింప నలవిగాని విరివిగలిగియుండియు నిండ్లచు, వచ్చియున్నది. మిడ్లెలు మేడలెల్లఁ గ్రెక్కిఁజీసియున్నవి, ఇంకఁ గొన్ని నాళ్లు మాత్రమిరీతిగనే జీవాత్మాగమనము జరుగుచుండెనా? చోట్లా లేకుండెను. కావున ముందునకు ముందే తగిన ప్రయత్నమును జేసి యాపట్టణము నింకింత పెంచుటయో లేదా మఱియొక వైకుంఠమును గల్పించుటయో యీవిషయమున నిన్ను దుగవచ్చితి.

బ్రహ్మ—మాత్రవత్తిన్నాధా! సంకల్ప మాత్రమున మాదృశులఁ గోట్లకొలది సృజింపఁగల, యా వైకుంఠనాథునకు నిదియొక్క యోచనార్హమా? నన్నింత పెద్దచేయు తలం, పుత్రనికె గలిగెఁగాక.

అనుబంధము 6.

ఇందులకు యోచన యకించుడైన నేచెప్పగలవా? ఆమహామహుడెట్లొనర్చుమని
యాజ్ఞయిడిన నట్లొనర్చుటకు సిగ్గుముగా నున్నాడను.

విష్ణు—ధాతా! అందునకుఁగాదు ఆమహాత్మునకు నెంత పామర్య ముండినను
సృష్టిక్రమమంతయు నీవలనే జరుగవలయునుగదా? కావున నీతో నాలోచించుటకు
నన్నుపియ్యెన్నాడు విశ్వకర్త యెన్నియోగ్యహములు సౌధములు నావైకుంఠ
మునఁ గట్టియున్నాడు ఎన్నికట్టినను జాలకున్నది. ఇప్పటికేమో చాలినంత
ప్రదేశమున్నది నిక్కువఁజేసి ఇంకఁకొన్నిఁజేండ్లు మాత్రముపోయినఁ జోటుచిక్కదు.
నూతనగృహనిర్మాణమువలన నెడముచాలదు

[బ్రహ్మ—శేత్రధరా! అయ్యాదివిష్ణు వేమునరింప వాజ్ఞయిడిన నాకార్యమొనర్చుటకు
సిగ్గుముగానున్నాను

విష్ణు—ఇప్పటికిమాత్రము విశ్వకర్మవంటివాని ఘటియొకని సృజింపుమనియు నిఁకఁ కొన్ని
యేండ్లకే వైకుంఠాంత నిర్మాణ మనశ్యముగా నుండుననియు, కీర్తియఁడు ఎచింపు
మనినాఁడు

[బ్రహ్మ—భాగ్యము మదినుంచుకొనెద

యను—అబ్బగర్భా! ఇది చిత్రముగదా! నాలోకమెట్ల నివసించువారులేక పాదు
పడుటకుఁ గారణమయ్యె అంగో మఱియొక్క గోత్రము నిర్మింపవలసినచ్చె

[ప్రవేశము ఋషి]

విధాతా! దేవలోకముననున్న యశ్వర శ్రీలండఱు వచ్చియున్నారు

[బ్రహ్మ—మిక్కిలి కేలచెల్లి. మంచిపనులుము. రాక రాక క్రిధరప్రతినిధియగు నీ
సేనాని వచ్చియున్నాడు యఘుఁడును గార్యంతరములేక యాసీనుడై యున్నాఁడు
రమ్మనుము వారి నాట్యమో గావమో జరిపింతుము.

(ఋషి విష్ణునించును)

[ప్ర: రంభ-ఊర్వశి-మేనక-తిలోత్తమ-మొదలగువారు

[బ్రహ్మకు నమస్కరించి]

అనుబంధము 7.

[బ్రహ్మ—అచ్చరథారా! రండు. మీతోకొకరు వచ్చుటకే కష్టముగనుండునె. ఉన్న
యచ్చర లెల్ల నొక్కసారియే వచ్చియుండుట వింతయగుగదా?

మేనక—దేవా! ఒకవిన్నపమొనర్చి వచ్చియన్నారము. అనతీర్చిన విన్నవించుము.

[బ్రహ్మ—ఏమది?

మేనక — స్వామీ ! భూలోకమునండి వైకుంఠమునకు బోవుటకు నీవే విధించితివో యింకెవ్వరు విధించికో లేరేయి కని నావిధమును మేమిచ్చుడు కంటగిని గుమన్నము పగలును రాత్రియు విరామము లేక మాకెల్ల నాట్యకార్యమే యేర్పడినది మేము మితిసంఖ్యనారమే కగా యుండుట అసంఖ్య యెంతమాత్రమును జాలకయున్నది కావున మావిన్నప మింకయే వారివెంట నుత్సరమునకు బోవుటకు మాయవశ్యకత తప్పించితివా బ్రతుకు కొంగుము ఒండేని యింకిను నెక్కువ సంఖ్య యప్పరలనైనను సృజించి ఫణ్యముఁ గట్టుకొనము. ఈ రెండింటిలో నొక్కటి యొనగ్గుకుంటివా మాకు బ్రాహ్మలేదు మేము నిఙ్గులమే యమలమే నిక్కము విన నింతి యలవిలేని వ్యాయామము మాకుఁ గలిగియున్న మానిగ్గకత్వమును, మాయమగల్గియును, మాకు లేకుండి మేలని యాపించుచున్నవి. అగ్రహించి మము గడికపుము

బ్రహ్మ—అచ్చలారా ! కూర్చుండు

రంధ్ర—అహో ! విధాతా ! మేమెక్కడ కూర్చుండఁగలము

అనుబంధము 8

ఈ యింక నేపటికే మేములేనందున జీవవైకుంఠ యాత్రో) క్షణమున క్షణాల క్షణాల మై యుండును ఎందఱు దేవదేవతలూ మాకొకట పెదకుచుండురు మేము నిరారాప్య గతులవేడికొని కొంతకాలము మాత్ర మనకాశము వడసి వచ్చితిమి మాకేమి యాజ్ఞ గలుగునెదవు

బ్రహ్మ—వనితామణులారా ! మీకు మిక్కిలి శ్రమగలుగుట నేనొప్పుకొందును. విన నిండున నాయత్న మేమియు లేకయున్నది వైకుంఠమునకుఁ బోవువారికి మీ నాట్యము తప్పక యుండవలయుననుట నేరచించిన విధానముకాదు. అదియండి వేదములతోఁగూడ నుద్భవించిన విధానముగానున్నది అది మార్చుటకు నెప్పటికిని సాధ్యముకాదు.

అనుబంధము 9.

ఇంక నూతనాపురో నిర్మాణమునకా ! అది నాకు సాధ్యమా ? మీ జననమన్న నెట్టి యసాధ్య కార్యమునలన లభించినది. దేవాసురుల యుద్ధ నెపంబున నెల్ల దేవతలు నెల్లరాక్షసులుఁజేరి యొకమై మంధరమును మోసికెచ్చి విశ్వప్రళయ మొనరించుచు ధీమానికిఁ గూర్మావతారము కలుగునట్లుచేసి యసాధ్య ప్రక్రియగా క్షీరసాగర మథనముఁ గావించి యంత ప్రయత్న మొనరించినఁగాదా మీ జననము గలిగె ? ఇప్పుడింకెట్లు చేయవలయు. ఈ రెండును నాచేతఁగాని పనులే.

పోర్వ—అయిన మాభాగ్య మింటియేకదా ! సంకల్ప మాత్రిమిన జగత్స్థిల్ప ము, ఎర
గలిగి నీవే మా కష్టములకుఁ బ్రతికియి కాపింపఁజాలనన్న మా దురదృష్ట విశేష మె
కదా ? ఇంకెవ్వని వేడుకొనఁగలము.

బ్రహ్మ—తరుణీమణులారా ? విధి విధానమున నన్ని కార్యములు జరుగ నే వలయుఁ
గదా ? దాని కెవరేమి చేయఁగలరు మీకష్టము నిరంతిము నుండఁగలదా ? కాలము
నిరీక్షించి యుండుఁడు మీకష్టముల కంతియు కానేనలయు. ఏవిధానముగాని
యెల్లకాలము నొరేరీతిగా నుండదు పోనిండు యోచింపకుఁగా నాపై నీగ్ర
హమున నిదే విష్ణుసేనాని యీనాఁడు విచ్చేసియున్నాఁడు కేమనుడను గార్యం
తర ప్రసక్త లేమి ననుజూడ నరుదెంచి యున్నాఁడు మీరును యాచింపకయే
వచ్చియున్నారు ఏచి మా వీనుఁకు విందు నాట్యముతోఁగూడ గానము నింత
వినిపింపుఁడు.

పోర్వ—దేవా ! మాకెల్లరకు నిరంతర గానమున రానుకొంతును, నిరంతర నాట్యమునఁ
జచ్చుకాళ్లును లభించియున్నవి వినను మహాత్ముడవగు నీ వాఙ్ముడిన వలదివఁ
జాలదుమా ? శిరిసావహించెదము.

అనుబంధము 10.

—: ద్వితీయాంశము సంపూర్ణము :—

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

—:0:—

తృతీయాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

రుక్మాంగదు నగరు.

[ప్ర: గర్భవతీయగు రుక్మాంగదురాణి సంధ్యావళి పడకపై పండియుండ రుక్మాంగదుఁడు ప్రక్కనఁ గూర్చుండియుండును.]

రుక్మా—ఇప్పటికి నేడవ్యుడ. ఈతన్ని యింత నిద్రించియున్నది. విశుపాయము కలుగునోయని భీతిల్లియుంటిని అపద్మాంధవుఁడగు వాగుదేవుని నమ్మి తదనుగ్రహమే యెల్లక్షలఁ గోరు భక్తులకు నేకీదుఁగలుగునే? అదిగో మెదలుచున్నది.

సంధ్యా—(పెల్లఁగలేది కూర్చుండి) నాథా! ఎంతసేపైనది నీవువచ్చి?

రుక్మా—దేవీ! కొంతసేపైనది ఇప్పుడు కొంచము లఘువుగా నున్నదియా?

సంధ్యా—ఇప్పుడేమియు నున్నట్లులేదు ఈ నిద్రవలన బాధయంతయుఁ దీసిపోయి నట్టున్నది

రుక్మా—తరుణీ! భగవద్భక్తులమగు మనకు నెన్నటికిని జేటుగలుగదు నేను మిక్కిలి బెగడుపడియుంటి. పూర్వ గర్భభారము ధరించియున్న నీ వనశ్య కరణీయమగు చతుర్భుక్తి వర్తకాదశీ వ్రతము నాచరించియుండుటచే నిండుక యాయాసమునకుఁ గారణమయ్యె. నైద్యుని ప్రభావమున మొన్నటినుండి క్రమక్రమముగా నీకాశోగ్ర్య స్థితికున్న భవయ్యె. నేడు నిద్రయనచ్చె ఇంకేమియు భీతియులేదు తరుణీ! మొన్న నీవు మాటలాడిన మాటలు తలఁచుకొన్న నిప్పటికిని నాకన్నులకు నీరు వచ్చుచున్నది.

సంధ్యా—నాథా! నేను బ్రతుకుదునని నిక్కముగా నమ్మియుండలేదుకదా? కావున నాతీరున మాటలాడితి.

రుక్మా—తరుణీ! సంత్వానములేక యన్ని దేవతలఁ గొలిచి తత్పార్థివ ఫలముగ నీవాపన్న సత్వవై యుండినందున నీదులేని సంతోషము వహించి నాకన్నులు కుమారుఁడు కలుగునని మితినిఱచిన కాంత నేడయే మాచుమన్న నాకు నీయాహ్వానముగాంచిన

లోకమే మునిగినట్లుండె ఇప్పుడింత దైవానుగ్రహము గలిగినందున నూటకుఁ గాఁజుచుయ్య మనోహరిణీ! వింధ్యాద్రిలోనున్న మనయులువేల్పుగు చంద్రమాలీ శ్వరునికు నయిత కుంభాభిషేక మొనర్చుదని మొక్కుకొంటిని. ఆమహాత్ముని ప్రభావమువలన నే నీకునిరామయిత కలుగఁగలగు ఎక్కువగ మాటలాడిన నీకాయాస మపును నేనుపోయివత్తును మనకింత సమృద్ధము గల్గించిన యీశ్వరు నుపాసితము.

సీ. కదలిపాఱనితేరు వదలిపాఱనిపేరు

జరుపఁగామెఱుపఁగా నెఱుఁగరేని

సానవెట్టనియమ్ము మేనఁబుట్టినసొమ్ము

పట్టఁగాఁబెట్టఁగాఁబుట్టరేని

కంతుగందపుఁబూఁత వింతచందపుమేత

పూయఁగామేయఁగా డాయరేని

మింటఁబుట్టినధార ముంటఁగుట్టనిచీర

తలయందుమొలయందుఁదాల్చరేని

మెఱుపునిల్లు విలాసంబునెఱుపునిల్లు

గులుగ నుతికెక్కరేని నాకరములెత్తి

మొక్కిక్కనటువంటి దేవసమూహములకుఁ

గ్నేశభవభంగి యిఁకామేశలింగ.

(నిష్క్రమించును).

శ్రీతీయాంకము-ద్వితీయరంగము.

అమరావతిలో మేనకయిల్లు.

[ప్ర: రంభ-మేనక-ఊర్విశి-తిలోత్తమ-హరిశి-హేమ-
వరూధిని-మోహిని.]

ఉర్విశి—బ్రహ్మచైః బెట్టుకొనిన యాశనిల్మయు నిన్ననే తీరెఁగదాని ఇంకేమి
చేయుదము.

రంభ—ఏముచేయుటకు నేమియుఁ దోచకున్నది. ఆరుక్మాంగదుఁడు చచ్చువఱకు మన
బాధయిల్లె యుండఁగలదని నే నెంచుచున్నాను

ఉర్విశి—చచ్చినపిదపమాత్ర ముతఁడు విత్తిన యీ వ్రతబీజము పెరిగి వృతముగాక
నిలంచునా? ఎప్పటికి నున కిదేగతియని యెంచవలయును.

మేనక—అట్లేలగును. రుక్మాంగదుని యజ్ఞకు భయపడి జనులు విధితక యీ వ్రతా
చరణ మొనర్చుచున్నారు గాని, అతనిపిదప నెట్టి యాచరణమిండఁజాలదని నే
నచ్ఛేద

తిలో—నాకు నట్లే తోచుచున్నది నిన్న బ్రహ్మకు సుదర్శించినపుడు రుక్మాంగదుఁ
డింకను నెన్ని దినములు మనియుండఁగలఁడో యదియైన విచారింపక పోయతిమి.
అదిగో! అప్పుడే దీపయాత్ర మొదలుపెట్టినది. దీపసేవకుఁడు పిలువవచ్చుచున్నాఁడు
హరిశి! నీవుపోము

(హరిశి-నిష్క్రమించును).

ప్రవేశము: [హరిభజన మొనర్చుచుచు] నారదుఁడు.

(అందఱు నమస్కరించి పీఠమిత్తురు)

మేనక—నారదా! నీయాగమనము చుట్టు భక్తులఁగాఁ జేసె. ఎక్కడకుఁ బోవుచు
వచ్చితిరి? మాయెడ మీకెంత యనుగ్రహము!

నారద—అప్పురోమణుల్గారా! విమానారూఢుడనై యట్టె పోవుచుంటిని. మీరెల్ల
నీ మేడలైఁ జేరియుండి నాకెచ్చెరువు జనించి వచ్చితి.

మేనక—అచ్చెరువేల?

నారద—మిరొకరిక రొక్కొక్క లోకమును స్వాధీనమునం దుంచుకొనుటకు సమ
గ్ధులు తపోనాశన మొనరింప వలయునన్న, నాకార్యమున మీ యహంపూర్విక
యత్యధ్యతము మీ రొకరితో నొకరు కలియువారుగాదు ఇట్లు కలసియుండ
టచ్చెరువే గదా?

మేనక—అమాటకా! మాకేమియు నొకరియొడ నొకరికి స్పర్ధలేదు అసూయయులేదు.

నారదముషేంద్రా! బ్రహ్మసభలో కేము మొఱపెట్టుకొన్న కాలమున, నీవును
టివే. ఈ రుక్మాంగదుఁడు మాకెక్కడ దాపురమాయెనా? అతని యేకాదశీవ్ర
తము మాకు మాధగ మంత్రముగానున్నది. బ్రహ్మయు మా బాధలఁ దీర్పఁదినచేగా
దని యొప్పుకొన్నె. ఋషిచంద్రమా! నీవును మాఱట బ్రహ్మయేయగుదువు దీనికేమై
నఁ బ్రతిక్రియదోచియున్న దయచేసి చెప్పరాదా?

నార—వనితామణులారా! మీకు నే నేమి చెప్పఁగలను? నాసంగతియు సమీపమునకు
వచ్చునట్లున్నది ఈలోపల విష్ణుదూతలు జీవములనూరేగిందుకొని పోవునపుడు
గొప్పవారి శీవాశ్రమకు గంధర్వులు చాలక నన్నును దుంబురుని చిలువ సమకట్టి
యున్నారు ఎట్లో మూవఱకుఁ దప్పిందుకొని యున్నాము

మేనక—అట్లుయిన వనితామణులారా! మనరూప ప్రభావమున నా రుక్మాంగు
నిష్ఠించి యీ యేకాదశీవ్రతము మాన్పింపవలయు ఇదిరెప్పు నుపాయాంతర మెలేను.
నే నే పోయెదను

దూర్వాశి—మేనకా! నీకీటికింతశ్రమ? నేఁబోయెదను

త. 1—రుక్మామిత్రుడు మొదలగువారిఁబోలిన గొప్పవారైన మియువంటివారికి శ్రమ
యివ్వఁవలయు ఈ రుక్మాంగదునంతి వానికి మీరెల్ల మేమెవ్వనైనఁ బోయెదము
మోహిని—అక్కలారా! నా విన్నప మొక్కటికలదు మీరెల్ల జగత్ప్రసిద్ధి గాంచిన
వారిలు. రూపమున నేమి, ప్రభావమున నేమి, మిక్కుట బ్రహ్మసంపనివారే కలుగరు.
నేనన్ని నో పేరుమాత్రము మోహినియని యున్నదిగాక, నా సుహృదైన ప్రభావ
మెవ్వరు వినియుండలేదు ఈరుక్మాంగదునకు నేనచాఁచుదు. నన్నంపుఁడు నేఁబోయి
మీకెల్లరికు ఖ్యాతిఁ దెచ్చెద

మేనక—మోహిని! నీవంతికుఁ జాలుగువఱకు సందేహమేమి ఏదీ! నీ చాతుర్య
మైనఁ దిలకింతిము నీవేమి చెయుదువు? ఎట్టికార్యము సాధింతువు? వచింపుము.
మోహిని—వచింప వలసినదేమున్నది? నా మోహవాగులలో రుక్మాంగదుఁ జిక్కిం
చుకొని నే నాడిందు నాట్లాడఁజేసి యీ వ్రతము మాన్పఁ బ్రయత్నించెద.

మేనక—మాడు మదికార్యము. ఇంకెక్కువగా నేమిచెప్పవలయు?

రంభ—సఖీ! మోహిని! ఇదివఱకు దేవేంద్రుఁడు తపస్సులయొడకు ముక్కుఁ బంపు
చుండుఁగదా? అతని కార్యముకొఱకు మేము ప్రయత్నించి యుండునెల్ల మాటలు

కొలిపి దేవేంద్రునిచే మెప్పులు వడయుచుంటేమి ఇప్పటిపనియన్న నట్లు గాన
స్వంతకార్యము రుక్మాంగదు నియించితిమా మన శ్రమలెల్ల బరిహారములగు ఎం
త నేర్పరిగాఁ గార్యము సాధించెదవోనుమా?

మోహినీ—అక్కా! అప్పురలలోఁబుట్టి యంతకార్యము సాధింపలేక నొకందఁడని నప
కీర్తి తెచ్చెదనా! మీ రేమియు యోచింపకుఁగు ఆరుక్మాంగముడన్న నెంతవాఁడు
నాని ధూపార్తి విటుఁగాఁ జేయఁజాలకున్న నేవొక యిచ్చగనా!
నారద—రంభా! ఈ మోహిని తానన్నింతవట్టునుఁ జేయఁగలదియే మిక్కిలి చాక
చక్రమునుగలది మోహినీ! ఎట్లయినఁజేసి నీ వీకార్యము సాధింప నేవలయు నివు
మాకును నుపకారము చేసినదానవుగుదువు

మోహినీ—నారిదా! నీ యాశీర్వాదమున్న నాకిది యెంతకార్యము?

మేనక—అదిగో పలువురు దేవదేవతలప్పుడే పలుపెత్తుచు వచ్చుచున్నారే ఈ జీవా
త్మల యల్పగంటంతయు మాయొద్దఁ బూడిచిపెట్టినట్లు మమ్ము బాధించుచున్నారు
ఇంక మేము పోవలసియేయున్నది. మోహినీ! ఇక్కడికార్యములు మే మెట్లైనఁ
జూచికొందుము రుక్మాంగు మఱియుకార్య భాగమంతయు నీ పైసే మోపియు
న్నారము లెందుఁచెలులారా! పొవుదము

(మోహిని తప్పు నందఱు నిష్క్రమింతురు)

మోహినీ—నేనును బ్రఖ్యాతిఁజెందుట కిదిగదా సమయము! మొవట చరినియూరికి
వేమంతిరమునఁబోయి యతిని వృత్తాంతమంతయు నరిసెద

తే గీ. రంభకును మేనకకును నుర్యశికి ధరణి

నెందునెనలేని ప్రఖ్యాతి యొసఁగఁగాదె

యకార రుక్మాంగదాచివ్రతం బడగఁజేసె

మోహిని యటన్నవిఖ్యాతి మొనయుదాన.

భీదప నందులకుఁదగిన విధాన మాలోచించెద.

(నిష్క్రమింతును)

తృప్తీయాङ्కము-తృప్తీయరంగము.

- 0 -

విష్ణుదేవాలయము.

[ప్ర. మోహిని (పురుష వేషమున).]

మోహిని—ఏమి జనులు కలసియున్నారో పదివేళు రుండవచ్చును. ఈదిన మేకాదశి యగుట జాగరమునకు రుక్మాంగదుడే వచ్చునట్లున్నది విష్ణుదేవాలయమునకు కావున నింతి జనసమృద్ధము కలిగియున్నది అహ! రుక్మాంగదు! డేమి వేషమున వచ్చుచున్నాడు? జాగరము నాడిట్లునేకాబోలు. అదియేమి హరికథా కాలక్షేపమునకు న్యమించినట్లున్నది ఔరా! తెలిపె. ఈ రాజేంద్రుడు జాగరమునాడు తానే హరికథచెప్పుటయొక గలదని తోచెడు ఇది యాశ్చర్యకరమైన విషయమే? చూచెదగాక యెట్టివేళుక జరుగఁగలదో? (ప్రక్కనఁ గూర్చుండును)

(మోక యవనికనైతఁగా- పృథంగాది వాద్యములవెంట రుక్మాంగదుడు హరికథోద్దేశమున గాన మొనర్చుచుండును జనములునుందురు రుక్మాంగదుడు హరికథా కాలక్షేప విధానముగా నుపన్యసించుచు పిదప ముందటి యవనికభటును)

మోహిని—(ముందటికివచ్చి) అహ! ఏమి యీ రాజేంద్రుని విష్ణుభక్తియు గానమై శిష్యములు, నద్భుతముగా నున్నవియే! తానే యిట్లుపన్యసించుచు జనులకెల్ల ఘృత్తి మార్గము గజపుచుండ జనుల యాత్మలు వైకుంఠమున కరుగుటయరుదా? ఈ రాజేంద్రవరేణ్యుఁడొడ నేను పైవేసికొనియున్న కుహక మోహమంతయుఁదీటి నిక్కంపు మోహ ముప్పతిల్లుచున్నది అయినను తాచెద ఈరాజు నెల్ల మరులుకొలుపవలయునో యావిధానమే తోచకున్నది అతినియింటికి నేనేపోయి కనిపించుకొంటినా, పలుచందనమునకుఁ గారణమగు ఇంకెట్లు చేయవలయు? ఆరాజు ననుజూచు విధానమైనవెయ్యది? ఇతనికి గానమునందు మిక్కిలి ప్రీతియొటచే గానమూలముననే యితనిమనసు గరఁగింపవలయు దైవభక్తి మొండగుటచే నేనును నెక్కుడుగా దైవభక్తి గలిగియున్నట్లు నటించి మదికెక్కవలయు.

[ప్ర. (మాటలాడుకొనుచు) నిరువురు పౌరులు.]

1. పౌర—ఒరీ రాజుగారు మాత్రమే వెడలుదురట అమ్మగారు పోవరట. వినలేదాని

మోహిని—(స్వగతము) రాజుగారెక్కడకుఁ బోవుదురు. అమ్మగారేలపోరు?

2 పా. — అట్లు గాదును బోయియుండిన మా కేకాక మనయాడువాండ్రకు సహితము వాయనములు లభింపగుండెను.

1 పా. — ఒక్కొక్క ఘటమున కొక్కమాడగునున దక్షిణలిచ్చెరు విసలేదా ?

2 పా. — తెలియునులెమ్ము నేడు క్రొత్తగా చెదమా ? ఎప్పటికి నిట్లేదా ?

(మోహిని ముందటికివచ్చి).

మోహిని — బ్రాహ్మణోత్తములారా ! రాజుగారెక్కడకుఁ శోయెనరు ? ఎప్పుడు పోయెదరు ?

1 పా. — నీది యేయూరు ?

మోహిని — నేను పరస్థలమునుండి వచ్చియున్నవాడను.

1. పా. — ఎంత పరస్థల మైనను మాఘమాసములో శివరాత్రి వచ్చుచుండఁగా, మారాజుగారు వింధ్యాచల ప్రాంతమునఁ జంద్రహాళీశ్వరుని కయుత ఘటాభిషేకము చేయించుమాట తెలియదన్న నేమనవలయు.

మోహిని — ఔనయ్యో ! నేను గూగడేశమునకుఁ బోయియుండిని గాన విసలేడు శివరాత్రి మూడుదినములుమాత్రమున్నదే ఇంతెప్పుడు వెడలెగరు

1 పా. — మార్బ్బిముగోరుండి యీ వృత్తాంతము తెలియదన్న నీ వెవరవో ? నీతో మా కేమిమాటలు పొమ్ము

(పాదులు నిష్క్రమింతురు)

మోహిని — ఇంతమాత్రము తెలియవచ్చెగదా ? నేను మున్నందుగా నక్కడకే పోవుదును,
(నిష్క్రమించును)

∴ తృతీయాంకము సమాప్తము. ∴ —

౩

మోహినీ రుక్మాంగద గాటకము.

—:0—

చతుర్థాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

విధ్యపర్వతములోని యిచ్చకామేశ్వరాలయము.

[ప్ర. మోహిని.]

మోహిని—మొన్న నే చతుర్థ ఆయుత కుంభాభిషేక మీ స్వామికి జరిగినది. పూజా విధానములన్నియు ముగిసినవట. ఈనాటివఱకు నాకారాజేంద్రుని జూదుటకాస్త దము కాలేదు. నేడీ స్వామియొద్దకు నా మహీతుఁ డేకాంత సేవకు వచ్చునట. ఇప్పుడు తిప్పిన నీక సంవత్సరమువఱకు సుమయ మొదవదు సంగీతకళానిధియ, భాగతి శిఖామణియు, ధర్మమార్గ ప్రవచనాచార్యుఁడునునైన యీ రుక్మాంగ దుపై నాకేల యింత భక్తిపూర్వకమైన మోహము సంభవించినది! కలటమోహము పూని నాలుగుదినములు కార్యము మాచుకొని ప్రతిభంగ మొనర్చిరావ నుద్దేశించి యున్న నాకు నీటు నిక్కుంపుమోహమున్న నె నేమికార్యము చేయఁగలను!

(లోపల రుక్మాంగదునిధ్యని “మీరక్కడనే యుండుడు.”)

మోహిని—అదిగో! వచ్చుచున్నాఁడు ఇంక నా కార్యమునకుఁ బ్రారంభింతును.

(అని వీణపెట్టుకొని.)

సీ. అంభోజభవ సురేం ద్రాస్థితచరణాయ

మరణదూరాయ నమశ్శివాయ

పద్మాస్తకోటిప్రభా దివ్యదేహాయ

మఘసంహరాయ నమశ్శివాయ

డమరూత్రిశూల ఖడ్గ కపాలహస్తాయ

మధితదోషాయ నమశ్శివాయ

గగనకల్లోలినీకలి తోత్తమాంగాయ

మాళిభంద్రాయ నమశ్శివాయ

తే. గీ. హానిసంసేవితాయ నమశ్శివాయ
మదనదర్పహారాయ నమశ్శివాయ
మధువిరోధశరాయ నమశ్శివాయ
మంత్రరూపాత్మాకాయ నమశ్శివాయ.

ప్ర॥ రుక్మాంగదుఁడు (దూరమున).

రుక్మాంగ—(గానము నాలకించి) ఏ మీ గానచాతుర్యము! ఇట్టికాలమున, సేవ్యరీ
యుమేకపూజకు వచ్చియున్నారా? ప్రత్యక్షముగాఁ గోకిలయే గానము నేర్చి
పాడుచున్నట్లున్నదే! ఇంకింతి విందును

మోహిని—

కం॥ శూలిక్ గపాలమస్తక
మూలిక్ నయశాలిఁ జంద్రమాళిక్ గ్రతుని
రూలిక్ సుగుణాలిక్ శుభ
శీలిక్ సారంగచర్యచేలిక్ గౌలుతుక్.

రుక్మా—అహా! వీనులవిందై యీ గాన మింతానంద మొనగూర్చు నే! భానికెఁబోయి
యెవరో తిలకింతునా? పూజార్థంగ మొనర్చితినిని యీవారికెఁ గోపము గలుగునో?

మోహి—నీ నీటఁదేలుశరంబు పాటసోలుర సంబు
ధరియింపభరియింపఁ దలఁపఁడేని
ఉబ్బిపాతెడియాలు బెబ్బులిబలుతోలు
జడలందునొడలందుఁ బడయఁడేని
యుగముగాల్చినచేదు జగముగెల్చినజోదుఁ
గడి నేయఁబొడిసేయఁ గలుగఁడేని
అలివేడివలిచంట వెలలేనివలియింట
నుండఁగాఁబండఁగా నోపఁడేని

గీ. ఈడువత్తురె మీసాటి కితరమూర్తు
లవనిమండలి దేవవేశ్యాభుజంగ
త్రిపురసంత్రాస జాహ్నువీతీరవాస
క్షేత్రభవభంగ యిష్టకామేశలింగ.

సుక్మాంగ—ఆహా! ఏమి యీస్వరవైఖరి! ఎందెందును నేను వినియుండలేదుగదా పూజార్థం మైననుమానె, ఇంకేమైనమానె పోయి మాచిక్షువు (మెల్లంగా లోనికిపోయి మోహినీనిజూచి, దిగ్భ్రమము నభినయించి యెక్కింత సేపుండి వెలుపలికివచ్చి). అహా! 'ఎవ్వరీతిరుజీలలాను' శబ్దయో! రతియో! ఎవ్వరో యెఱుంగగదా! ఇది యేరాకన్నియమో యప్పురసయో ముండలము కామస్మయేను చూచినవెంటనే నాకీతరుణిపై నింతవ్యామోహము పుట్టుగా? ఇక్కడ నేయుండి యీలలన పూజావిధానమైన పిదప నిక్కడకువచ్చేనా యెట్లునునజేసి మాటలాడించి చూచెద.

సీ. కందుచెందనిసుధాకరపూర్ణబింబంబు

మెఱసిపాటకయున్న మెఱుపుఁడెగె

పంకంబునందుఁ గీడ్పడనిమృణాళముల్

కవవిచ్చిచననిజక్కవయుగంబు

వికసించిమొగడనివిమలాంబుజాతముల్

కర్కశంబులుగానికరికరములు

చిలుకముక్కంటనివలఁతిబింబఫలంబు

తతకాంతిఁబాయసిదర్శనములు

గీ. అనఁగ నాననంబు నంగంబు హస్తముల్

చన్నదోయి వాలుగన్ను లూరు

లలఁతిమోవి చెక్కు లలగు నియ్యరవిది

గంధి యెచటనుండు కాంతయగున్.

ఆతరుణి యప్పురవలఁదియైయున్న బూజావిధానమైన పిదప నట్లే యంతర్ధానముఁ జెందిన గతియేమి? లోనికిపోయి యిప్పుడే మాటలాడించెద యేల భయపడవలయు? (లోనికిపోవ నుద్ద్యమించి) వలదు, వలదు. అది దుడుకుతనమగు దేవాలయమున దైవధ్యాన మొనర్చుచున్న యాతరుణిపై యెన్నరైనది యెఱుంగక పార్థనార్థంగ మొనర్చి మాటలాడించుట పాడిగాదు ఈయెడ నేయుండి తిలకించుచుండెద. పార్థన నిలిపినా పోయి ప్రక్క మొనర్చెద. ఇంతలో స్థంతర్ధానమయ్యెనా దినదినము నిండేయంతటి యెన్ని యేండ్లయినను మానక యాతరుణి మఱుల సంవర్ధన మిచ్చుకొనుట మోసపరిండెద.

మోహి—సీ. గంగానదీకూట కైరవాప్తకిరీట
 శమనకవాట పశ్యల్లలాట
 వ్యాఘ్రాసురాభేట వనజాననకరోట
 విబుధపర్వతకూట వేదమోట
 మృత్యువక్త్రచపేట మిహిరపాదాశాట
 జితకాలకూట యానతవిరాట
 దూరీకృతారాట త్రుటితకుంభినిశాట
 వరభక్తసంఘాట వజ్రభేట

గీ. వాఙ్మిరాఘాట దురితపావకృషీట
 ఘనభుజాస్ఫోట భూమిపంకజవరాట
 తాపసస్తోత్రవాచాట దక్షపాట
 భీమశివలింగ హాటకస్తోమబోట.

(కొంచమూరకుండి) ఆహా! ఆ ధరణీకవరుడు నన్ను దిలకించి యట్టే వెలికిబోయెను.
 మరల రాడయ్యె ఏమికారణమో? నేనేపోయి దర్శించుకొందు. (తెలుపలికి
 రాబ్రయత్నింప)

రుక్మా—(స్వగతము) ఆహా! గానము నిలిపినట్లయ్యె ఇంకబోయి విచారించును.
 (లోపలికివచ్చును).

మోహి—ఎవరుమారు?

రుక్మా—తిరుణీ! నేను రుక్మాంగదుఁ డను పేరఁబరఁగు ధరావిభుడ వండిన చెట్టు
 నైనను జిగించి యెలయ్యరితి మనోహరగానమున నీయుమానాథు స్తుతించుచు
 దిక్కులనెల్ల మిఱుమిట్లు నించుకేజమున విలసిల్లు నీవెవ్వరవు? (స్వగతము)
 హృదయమా! సంభ్రమింపకుము అయ్యో! ఈ తరుణీమణి తానెవ్వరని చెప్పుచు
 నున్నదోగదా?

మోహి—రాజేంద్రా! నేనెవ్వరైనదియు నెఱిగి కార్యమేమి? జనసంచారములేని
 యీ శైలభూమి భాసిల్లు నీయవ్వకామేశుపూజకేతెంచియున్నదాన నిక్కడను
 జనసంచారముండు భంగి యెఱిగితి. రాజేంద్రా! నీ విక్కడకేలవచ్చితివి?

రుక్మా—కామినీ! నేను నేఁడు కొత్తగీ వచ్చినవాడనుగాను. ఇప్పుడు బహుదిన
 మునుండి ప్రతి యిండ్లు సువర్ణరముల కొగసారి శివరాత్రినాఁడీదేవునకు నయిత

భుటాభిషేకమును జేయుచుండుటచే మొన్న శివరాత్రి యభిషేకమునకు శివదర్శనమున కేతెంచితి భామావణీ! నీవు దేవవనిత పేయగుదువు కాని యితరముకాదు. ఈ యెడకు దేవత లెవ్వనిను వచ్చినవారి సందర్శించి యెఱుంగ అనుగ్రహించి చెప్పమా నీవెవ్వరవు? ఏల యిక్కడకు వచ్చితివి?

మోహి—రాజచంద్రా! నేను మోహిని యనుపేరబరగు నవ్వరసను నేనును దేవదర్శనమునకై—

రుక్మా—అహ! కాంతామణీ! నీవవ్వరసవు కాకుండిన నొరులకు నిట్టి రూపవైభవముండు నేని నీసందర్శనము లభించుటకు నెన్ని యజ్ఞములూ యొనర్చవలయుగదా? నేనెంత భన్యఁడనైతిని రమణీ! మనము నున్నమాట నిక్కముగా చచింతునా? నిన్ను జూచినప్పటినుండియు నెనలేని వ్యామోహము నాకుఁగలిగె. నీవనుగ్రహింపకున్న నాజన్మమే నాకువలదని నిస్సృహ జనింపఁగలదు. అనుగ్రహించి నీ యాశ్లేష కుఱుము నాకు నొసంగుదువా?

మోహి—(స్వగతము) ఒక్కంత వేడుక యొనర్చెద, (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! ఇదియా పురుషులమాటని ఎన్నఁడును జూడక యాకస్మికముగఁ జూచినంతనే మోహించుచు మోహించుటయే కాక మోహించితిని కొంతలేక వచించుచు దారతమ్యము గణింపక యితరుల సరసపు మాటలాడుట రాజధగ్ధమా?

రుక్మా—రమణీ! నీయాన నిక్కమువచించెద నిన్ను మోహింపకుండుటకు నిన్ను దర్శించిన పురుషుల కెవ్వరికైన సాధ్యమగునా? నిన్ను జూచినప్పుడే నాకు దిగ్భ్రమముగలిగి పరవశతప్రాప్తింపె.

సీ. చక్రవాకులమించు సవతురాదనిమించు
వలిగుబ్బచనుదోయి చెలువుచూచి
నిగుచందురు కాంతి నిరసిచునల్లంత
మొలకనవ్వలముద్దుమోముచూచి
యంద్రసీలపురంగు నెరపునేయఁగడలగు
కుటిలకుంతలములకొమరుచూచి
మరుబాణములయేపు నెరపునేయఁగనోపు
నిడువాలుగన్నుల కడిమిచూచి

రుక్మా—తరుణీ జనవరంపమా! నీకిట్టి నిగ్దయముండు నే? నీవనుగ్రహింపకున్న
బ్రాహ్మణులు వాయుగుణని చెప్పమాట యతిశయోక్తిగదు డౌపచారికముగాదు.
నాయాన నిక్కము ఏల నన్ను నిరాడరణ మొనర్చి పోవనెంచెదవు

అనుబంధము 11.

నిన్ను నమ్మిన యొకప్రాణిని బ్రాహ్మణాపాయమువలనఁ దప్పించుటకు నింత యుపే
క్షయా? నీ చరణములంటి కేఁడెదను నినుమానను

మోహి—ఆహా! రాజశ్యా! ఇదియేమి నీయపేక్ష దేవనితనైన నేను నీతో నెల్లు
మెలంగనేర్తు. అంతఃపురమున నెందఱో నీకుఁ దరుణులున్నవారే వారి కనుచర
భావమున నేనెల్లుండనేర్తు ఇదికానిపని నీకుఁ దెలియదా? ఊరక దేవదర్శన
మొనర్చి నీవారిఁబొమ్ము

రుక్మా—రమణీమణి! నీవే వన్నింత కటాక్షించితివా! నాయుంతులఁ బుత్రుని నా
సర్వస్వమును నీయాధీన మొనర్చువాడ. నీమాట జనదాటక మెలంగువాడ

మోహి—రాజేంద్రా! మోహమునఁ గప్పుగానక కార్యసాధనమునై యేమేమో
వచింపవచ్చుఁగాని యవియన్నియు జరుపుటకునా? నీవపేక్షించినది తుణిక
సౌఖ్యము అది బభించినవెంటనే యభిలాషలన్నియుఁ గడముట్టఁబోవు తరువాత
నొకవిధమగు మోహముండఁగలదా? ఏల తెలియనిభంగి మాటలాడెదవు అన్న
మాటంతయు నీకు జరుపుటకు సాధ్యమగునా?

రుక్మా—కామిని! నాసదుద్దేశము సంకయించిన మాటలాడి నీవు నాకెంతయుఁ
దబ్బానర్పితివి, అదే! అంగన్న యిచ్చకామేకు పాదపద్మములాన వదించెద.
నీమాట నేజవదాటువాడఁగాను, ఏల నన్నింత పరీక్షించెదవు? నను నీకృపకుఁ
బాతునిగాఁ జేయుమా?

మోహి—ధరణీపరా! నీకెందఱో తరుణులుండురే? పుత్రుఁడును నున్నవాడని
నీవాడిన మాటవలనఁ దెలిసె నివారలతోఁగల యువభోగము చాలగా? చూచిన
వారి నెల్లను రూపులైన మాత్రమున నేయేమి? ఇటు కలయఁగోరుట ధర్మమా? ఈ
యాచరణము నీభార్యలు సమ్మతించురే? నీకుసుఖమా? నాకుసుఖమా? వదలుము
నీతోరిక

రుక్మా—మోహినీ! నాభార్యలెల్ల నేఁగోరినవెంటనే నీకుఁ జరణదాసులుగా నుండుటకు
నామోదింపఁ గలదు. నాపుత్రుఁడు నీపుత్రుఁడేయగుగదా? ఇంకేమి నీవిషయ
పరీక్షి? ఎట్లును నను గృతార్థుఁడేయక నీకుఁ దప్పదు. ఆపరమేకునాన వదించెదను.
నిన్నుమానిన వనితాంతరప్రసక్తి నే నిచ్చయింపను.

మోహి—పరమేశా! ఇక్షుకామేశా! నినుదర్శించి పూజయొనరింప వచ్చియున్న వాకు
నెట్టి తగులము ఘటించితివి?

రుక్మా—వగినామడీ! ఇంకిఁ గానగింపకుము నన్ననుగ్రహింపుము పూర్ణాభిలాష
వశమున వాంఛించిన నీకాగితి యిచ్చేయము.

తాపా—అయిన నీవు నన్ను విడువవు?

రుక్మా—నిన్ను విడుచుటకా యింత జేపుమండి జేసింజు పొర్పించుట?

తాపా—రాజబంధా! అప్పురసలగు మాకు మానవహవాసము నూతనము కాదు.

అయిన నన్ను నీవు గారించినన్ని నాల్గిను వనితాంతర ప్రసక్తి నీవు మానెదవనియు
నాయాజ్ఞ నీవుండంగలవాడనియు నీవు నమ్మకమగు ప్రమాణమొసంగితివా నేను
నీమాటకు సమ్మతించెను

రుక్మా—(మోహిని చేతులుబట్టుకొని) రమడీ! నన్ను గృతార్థుఁజేసితివి. నను భయం
జేసితివి నీ వెరీతిఁ బ్రమాణముచేయుచున్నను జేయుదును నాపుత్రునాన వచించెదను
అదే! అలయముననున్న యిష్టకామేశునాన బాసఁజేయువాడ నీవు నన్ననుగ్ర
హించినన్ని నాళ్లు వెఱవనితలఁ గాంక్షింప నీవేమిమాటచెప్పినను నించుకంతైన జవ
దాఁటక జరుపువాడ ఇంక నైనను నన్ను నమ్మితివా? నీయాలింగనము నేయార్థిం
చితివని యెందనచ్చునా? (అలింగము చెసికొనఁబోవ)

తాపా—(తిప్పించుకొని దూరముపోయి) నిలు మింత త్వరఁజేల! నీవు ప్రమాణ
వాక్యము నాయుష్టకామేశునొద్దనే వచింపంపుము పిదప నూరికఁబోయి నీవచనముల
కన్నిటికి నామోదించితివని నీపట్టచుపాపి యెవ్వరో యామోదన నీవుత్రవతియగు
నీకాంతతోడను బలికింపుము పిదప నీయిష్టానువర్తనమున నేనుండుగాన

రుక్మా—రమడీ! సమధిక వ్యామోహమునఁ దల్లడిల్లుచున్న నీ కేమి పరీక్ష చేసినను నెట్టి
ప్రమాణము గోరినను సమ్మతించువాడనే అయిన మఱల నూరికఁబోయి పుత్రవతి
యగు నాయుగ్రునుపాపి తోడను సమ్మతించినమాట పలికించునఱకు నీయాలింగన
మునకు నంతరాయము కల్పించితివే యిదెట్లు సహించును

అనుబంధము 12.

తాపా—నీవు నన్ను కొలిచి చూడఁముండే యింత మోహపుమాటలాడితివి నీ మో
హము ఊర్ధ్వభంగురమగు నేమో యనుభీతిచె నీకింతవకాశమిచ్చితి. అదిగాక తత్కా
లమున నుత్పదించిన యంద మోహమున నీవు నను జేపట్టుట నీమహిమి కయిష్టమైన
వప్పుడు మానకుచు నీకెట్టి దుస్థితియు నెట్టి దుఃఖమును గలుగఁగలరో నీవెఱుంగ
నేరవా? అది నీకు లేకుండఁజేయుటకును నీసమయము నభిలషించితి.

రుక్మా—కానిప్పు. నీయిచ్చిచొప్పున నెఱవేర్చెద. ఎట్లును నీయిష్టానువార్తనమున
మెలఁగఁనెంచియున్న నన్ను నీవెల్లేలుకొన్నను విహితమేకదా? పోదమురమ్మ
స్వామి దర్శనమునకు. (రానికఁబోయి) మోహినీ! ఈపరమేశు నెదుటఁ బ్రమా
ణముచేయుచున్న నీయనేకు 'నిర్వహించెదను.'

మోహి—నాథా! నాకేమియుఁ బ్రమాణమువలదు నీమాటకంటె నిదియొక యెక్కువ
 వయా? ఊరిక నీమనసరయఁగోరి యడిగితిఁ గాక నీవు మాటయిచ్చి యుండినదేచాలు.
 రుక్మా—మనోహరిణీ! నివెట్టి యుదాఁ దయాగుణభూషణవు నిన్ను జేపట్టట
 నాకెంత ధన్యత నీవు వలదన్న మానితిఁగాక నే నాడిన మాటకంటె నీయెడ
 నొనర్చు ప్రమాణము నాకెక్కువ యనుపించదు. చెప్పినది చెప్పియేయన్నాను.
 మనకింటి సమ్మదమావహింపఁ జేసిన యాయమామనోనారు నిష్టకామేశు నుతిం
 తిము.

సీ. దంభోల్లిధరసతీ తాంబూలపేక్షిషు
 దహనబింశాధరీస్త సభరేషు
 శమనశుద్ధాంతయోమాఘాలభాగేషు
 నిఋతినాధ్వీముఖనీరజేషు
 కంధినాయక బాలికాకర్ణపత్రేషు
 గంధవహంగనాకచభరేషు
 రాజరాజాంతఃపురస్త్రీకరాగ్రేషు
 కరకర భామినీకటితటేషు

గీ. చంద్రశకలంతి హారంతిచందనంతి
 విశదహాసంతి శీరంతివిచికిలంతి
 దర్పణుతి దుకూలంతీ తవయశాంసి
 క్లేశభవభంగ యిష్టకామేశలింగ.

సీ. కోటిమన్మథరూప హటకాచలచాప
 చటుల బాహుతోప శరణుశరణు
 శ్రుతిచుతుష్టయఘోట శుభ్రగంగాజూట
 జలజాసనకరోట శరణుశరణు
 వ్యాఘ్రాసురధ్వంస వర్ణితమీమాంస
 చంద్రఖండవతంస శరణుశరణు
 భుజగేంద్రకీయూర భువనత్రయాధార
 శద్భక్తమందార శరణుశరణు

గీ. సతతకరుణాఘనాపాంగ శరణు శరణు

సామజాసురమదభంగ శరణు శరణు

శైలకన్యామనస్సంగ శరణు శరణు

శరణువిశ్వేశశివలింగ శరణు శరణు.

మోహిని—(ముందటికివచ్చి స్వగతము) ఆహా! ఈరాజవర్యుడైన నాకెంత మోహము జనించినది. ఈయనకుఁగల దైవభక్తియు సోత్రసైపుణ్యమును జూడఁ నవకాశము కలిగినంత నే నాయెడ మోహమెక్కడ తిరుగునో యను భీతి నాకు జనించుచున్నది. అట్లతఁడు ప్రీతిహరించిన నే నెట్లోర్వఁగలదానను. ఏమిచేయుదును (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! ఏమేమో దీర్ఘలోచన చేయునట్లున్నావు

రుక్మా—ఏమియులేదు. నావీనులకు చల్లఁగ నాధా! యని సంభోదించితివి కాని నీకాఁగిలి యైన నొక ముద్దయిన నాకీక మసలఁ జేసితివేయని చింతించుచుఁ దీజని యభిలాష వశమున నిన్నుడుగుదున్నా వలదాయని యోచించుకొను చుంటిని.

మోహి—కాఁగిలికి ముద్దనకు మాత్రము నాధా! నన్నింత యాచింపవలయునా! నీ వపేక్షించిన కార్యమెల్ల నేనును నొనర్పవలసిన దాననేగదా?

రుక్మా—అట్లయిన నే భయ్యఁడ కడుభయ్యఁడ. (అని యాలింగనముచేసి ముద్దిడును.)

(యవనికపడును)

చతుర్థాంకము-ద్వితీయరంగము.

—0—

రుక్మాంగదునంతఃపురము.

[ప్ర: కోమల-చంద్రకాంత (రుక్మాంగదుని భార్యలు)]

చంద్ర—కోమలా! ఇంక మనమెట్లు సహింపవలయు? ఎంత వేడికొన్నను రాజశ్రుతి
తిరుగువాడా? ఆ కాంతను మరులుగొని ఘోరప్రమాద మొనర్చుచున్నాడు
దీనికేమి చేయదము?

కోమల—చంద్రకాంతా! దీని నూరక యిట్లే పోవనిచ్చిన బ్రతికినన్నా మనకు దుఃఖము
గలదే! రాజునకు భోగియైందతో యుందురుగాక యెవ్వతె మైనను నిరంకు
శలియఁగూడదని ప్రమాణము చేయుచుకొను నే? దేవతలలోని వెలయాలగు నా
కామిని కిట్టి సాహస మొదలెఁగాక.

చంద్ర—కోమలా! మనమిప్పుడు మనోదాగ్ధ్యముఁ జూపకున్న మనకార్యమంతయుఁ
జెడిపోవు మనమెల్ల విజృంభించిన మమ్ము మాత్రము మీఁకలవాఁడా యా రాజేం
ద్రుఁడు? కుదకామోహినియే భీతిఁజెంది కళ్ళవలించి పరువెత్తునట్లు చేయఁజాలమా?

కోమల—చంద్రకాంతా! మనమెల్ల నీరాజేంద్రు నగ్రమహిషియగు సంధ్యావళిని మున్నడు
కొని ప్రయత్న మొనర్చితిమా కార్యసాధనము కాఁగలదు ఆయను యేమిచెప్పినో
యరయుదము. అదే యీ యంతఃపురమున నయ్యెడ నే యా యమ కనుపించుచున్నది
పోయి విచారితిమరమ్ము. (అని యిరువురును రంగము ముందటికి వచ్చెదరు)

[ప్ర: సంధ్యావళి.]

చంద్ర } అక్కా! నేమిచెదము (నమస్కరింతురు)
కోమల }

సంధ్యా—(వారినిరువురిని నాలింగనముఁ జేసికొని) చెల్లెయలారా! కుఱుమున్నారా?

కోమల—అయ్యో! ఎట్లు కుఱుము జనింపఁగలదు?

సంధ్యా—ఏల యిట్లాడెదరు?

చంద్ర—అక్కా! ఏమియు వినలేదా? మననాథుఁడు ఏయొక్క కింకనురాలేదా?
వృత్తాంత మేమియు వినలేదా?

సంధ్యా—ఏమి? ఏమి? నాథుని కేమైన నాపదిగలిగెనా? కుఱుముగ నున్నాడని
యంతఃపురముందు వింటి నే!

చంద్ర—అక్కా! అట్లయిన నీ వెఱుంగవు. సవిస్తరముగా వివరించెద. మననాథుఁ డిట్లు కామేశు సేవకుఁబోయియున్న కాలమున మోహినియను నవ్వరను దిలకించెనట మోహించెనట. అతఁఁగ తెన్నుమానిన వనితాంతర ప్రసంగము విభునకుఁ గలుగ రా దనియు, దనమాట వెన్నఁడును జవదాటరాదనియు, విభునితోఁబ్రమాణ మొనరిం పించి, తన పాణిగ్రహణమునకు నీవు ముఖ్యము సమ్మతంప వలయుననియు, నీసమ్మతి వడసిన పిదపనే పాణిగ్రహణము గావింపవలయుననియు నింతస్థము జరిపియున్నది. మా ప్రమాణములు మా భాగ్యమంతయు నిప్పుడు నీచేనున్నది. నీవు మాత్రము సమ్మతంపకపోతివా యా మోహిని చప్పనిముఖమున వచ్చినదారి వట్టుకొని యూరేగిపోవఁగలదు దృఢమానసమున నీపీకార్య మొనర్పవలయునని నీవరణములపైఁ బడి వేఁడువారము. (ఇరువురు ఐమస్కరింతురు).

సంద్యా—ఎవ్వరుచెప్పిరి మీకింత వృత్తాంతము?

చంద్ర—ఒకరని చెప్పుదునా? ఊరంతయు నీ గజబిబి నిండినది. నా దాసీవలన నీ వృత్తాంతమంతయు నేనెఱింగితి

సంద్యా—నిక్కమే యుండవచ్చు మననాథుఁడూరికి మఱివచ్చి రెండుదినములు కావచ్చినను, దన కుబదర్శనము నాకొసఁగ కున్నాఁడు బాలుని ధర్మాంగదు మాత్ర మింతకముందుఁ బిలిపించుకొనియుండె. అటాలుదును నాయనగారితోఁ జెప్పఁ గూడని చక్కదనముగల యొకకాంత వచ్చియున్నదనియు నాయను నాకుఁ బినతల్లియని చెప్పిరనియు నాతోఁజెప్పె నాయుద్ధకు సంకోచము తోడనే రాకున్నాడని యిప్పుడు తోచుచున్నది

చంద్ర—అక్కా! చెప్పితిమే అంతయు నీచేతినున్నది నేఁడో-తేపో నాథుఁడు నీసమ్మతి యడుగ రావచ్చును నీవుమాత్రమియకుండుము.

సంద్యా—చెలులారా! మీకేచుజ్ఞాన మిట్టిమాటలాడెదరు? నాథుఁ డపేక్షించిన కోరిక జరుపుటకంటె సతికింకొక్క పనిగలదా? అతఁడాజ్ఞయిడిన భంగి జనుప కున్న నది పాత్రివత్తమునకే భంగము గలిగించుగదా? యోచింపుఁడు మీరు చెప్పి నట్టొనర్చుట కానిపని. అవశ్యము నా సమ్మతి యొసఁగెద.

కోమల—అయ్యో! పోదరి! ఎవతెయ్యేకాని తాను విభునకు మెచ్చులాఁడియైనఁ గావలసిన సొమ్ములు, వేఱభిలాన ములన్నియుఁ గలిగించుకొన వచ్చుఁగాని విభుని కరీరమునకుఁదన కంటె హెచ్చగు స్వాతంత్ర్యము గల యతని భార్యల యుద్దతుఁ బోవరాదని ప్రమాణము చేయించుకొనువే. అదియొక్కసతీయా? దానియొడఁ గృపజూపవచ్చునా?

పతివ్రతయగు భామిని ఇట్టి భూరి ప్రమాణము గోరువేసి కన్నవారిఁ గలయు వేళ్ళ
యగుట చేఁగాదా ! అదింక సాహసమున కుద్యమించినది

సంద్యా—చెలులారా ! మీల్లఁ దప్పక పొరవడితిరి మన నాధుని మోహము నా
కర్షించె నేయని యాకాంత యెడఁగలిగిన యాగ్ధ్యచే నిట్లాడెదరుగాక యొక్కించుక
యొక్తాయుక్తములఁ బరికిలించితిరా మీకుఁ బశ్చాత్తాపబుద్ధి కలుగకపోదు. ఆతనిన్
ప్రమాణము కోరించి యెట్లుండెనను మననాథుఁడు ప్రమాణము నిచ్చినదిగదా ముఖ్య
ము నాసమృతి యిట్లుండెనని విభుఁ డెంతయో ప్రేతితో నిచ్చినమాట తప్పజేయు
నగునా ? నానై నెంతి ప్రేతియో నాయెడ నెంత విశ్వాసమో యుండకున్న
నాథుఁ డామాటఁ జెప్పియుండునా ? ఆ విశ్వాసమునకు నేనై భంగము దెచ్చు
కొందునా ? అది యటుండనిండు ఏవేళయందుఁ గాని యెట్టికార్యము పట్లఁగాని
నాథుఁ డేమభిలషించినను నామాట నడపుట సతివ్రతయగు మానినికె దీఱరానిపని.
అందునకుఁ దప్పి పాతివ్రత్యమునకు భంగముఁ దెచ్చుకొందునా ? నాచేతఁ గాదు.
నా పరిహారమునకు నే నవశ్యము సమ్మతించెద మీరింకొండాడకుండు.

కోమల—అక్కా ! నీకేమో మాటలాడెదవుగాని, విశ్వాస భంగము గాని పాతివ్రత్య
భంగముగాని దీనివలన నెట్లు సిద్ధించును? సీతసమృతిమాట యిచ్చుటకును సీయకుండు
టకును స్వాతంత్ర్యము నీకు లేదా ? అట్టికో నేను సమ్మతింపనని చెప్పిన, నేమా
త్రమును దోషము లుండు. నానుమాట జరుపలేకపోయిన దోషము సిద్ధించునని
నీవాడ నెంచితివా ? కానిమ్ము ఆగోషము సీత సమ్మతింపజలన రాఁగల
ఫలముతోఁ దలదూఁగఁజేయుము మీ యెక్కువగునో? ఆఫలము మహాఘోరము.
సీయంతకు నీవై పతివియోగము ఘటించునని యంగలార్చుటాఁటి అట్టి వియోగము
లభింప నున్నప్పుడు పతియుండియు లేనివాడే యగుగదా ? అగ వైశ్యమున
కంటె నికృష్ట స్థితియని నేనెంచెద. అది యటుండ నీతోఁగూడ నాను యువ
కుల కంతయు వియోగము ఘటిల్లఁజేయుఫలము నీ వరయలేవైతివే ? ఈకుర్విధి
యెక్కువగునా ? దోహకాంతుచే నొక్కవేళ్ళ యువదేశించిన మాటపై యొక్తా
యుక్తములరయక తిత్సాగిగ్రహణ దుష్కార్యమునకు నీసమృతి యదుగవచ్చి
నప్పుడు వలదనుటవలనఁ గలిగెడు దోషమెక్కువగునా ? అయ్యో ! ఇంతరయ
లేవే ? అచఁగ్రహించి మామాట పాటింపుము

సంద్యా—తరుణీమణులారా ! మఱియొకమాట మీరే యొందించుకొనుండు పాతివ్రత్య
మట్లుండుఁగాక యామోహినిపై నెంతయో తీఱరాని యభిలాష లేకున్న మననాథుఁ
డెట్టి ప్రమాణముఁ జేసియుండునా ? నే సమృతి యొనంగని కారణమున నయ్యభి
లాష తీఱకున్న నతిని మననెంత నొచ్చునో ? అతనికెట్టి యాపద గలుగనో ? అది

కొంచెము కొంచెము యెందుకదా? నాధుని కష్టమైన నాపదగనిన నుకమెన్నగు
గాని ధరింపఁగలరా?

అనుబంధము 14.

కోసల—అక్కలా! శివూరక లేనిభీతి తెచ్చిపెట్టకొనియెడవు ఏమో సమయ
దొపమున మోము పుట్టయుండ, నప్పటికి కేదో ప్రమాద మొసంగెఁగాని యా మో
క్షిని లభింపక పోయిన మనవిభుని కెట్టి యాపదలైన రాఁగారణములేమి? అది వెడలి
పోయినంత నే గొంక వెళ్లేక రెండు దినములు కొంచెము మనోవిచారము కలగవచ్చు
నని గొంగున్న నా సన్నికాలమున నే నుదయింపఁగలదు మఱచిపోగలఁడు ఇట్టిపనికి
సాహసించి సామాన్య వ్యక్తి లభింపకపోయి పంతినె లోకము మునిఁగి నల్లంచునాచి

సంద్యా—అక్కలాగా! మీరించుక యోచించుకొనుడు. ఆమోహి సామాన్య వేళ్ళ
యంటిరి ఎంతకనినైన సాహసంపగలది యంటిరి ఒకవేళ నాధుని మాటకు
నేసమ్మతింపకున్న నాకంత మనసుత్రిప్పి తన పాణిగ్రహణమునకు నా సమ్మతి
లేకున్నను నొప్పికొని విభుని జెట్టపట్టుటకభ్యంతర మేమైన నున్నదా? అప్పుడు
నే నెట్టిదాన నగుదు? విభునిమాట తొగిసివేయుటగాక విభుని మనసున వంత
జనించు కార్య మొగ్గునడగుటగాక యింకెన్నఁడును విభుని ప్రేమవడయుట కగ్గత
లేని దాననగును ఆమోహిని నాచునసరయఁగోరి నాసమ్మతియను నెవము గల్పించి
యొందినను గల్పించి యుండవచ్చుఁగాదా? దానికి నేనై చెడుతనము దెచ్చుకొందునా?
మన నాథుఁ డొకవేళ గౌరవము లేకయే మమ్ముఁ గన్నెత్తి చూడక నిరాదరణ
మొనర్చిన మన మేమెనర్పఁగలవారము? నే సమ్మతి యీవత్సఁ గారణములేని
నిరాదరణయనకుఁ గారణ మొకటి కల్పించి యిచ్చినట్లగు. సమ్మతి యిచ్చిన పిదప
నెప్పుడైన నామోహినికే యనుగ్రహము గలిగి మఱల మనవిభుఁడు మమ్మాదరించుటకు
నాస్పదము కలగవచ్చును కాని సమ్మతి యివ్వకున్న నామోహిని కయ్యెంచినను
విభుని యనుగ్రహము వడయుట దుస్సరము. తరుణీమణులారా! యోచించుకొనిండ్రి
యూరక సమ్మతించుటకు నెన్నియో కారణములు కనపడుచున్నవి. చూచితిరా!
నాథుఁ డిచ్చటికిఁబచ్చి రెండుదినములయ్యండియు నాసమ్మతి వడయుటకైన, నను
బాధరాకున్నాఁడు అమాట దుగుటకుఁ గొంత కర్తవ్యములేక యోచించునట్లున్నది.
నాథునికట్టి తొందలపాటు కలిగించుట నాకుఁబొడియా? కాగితములేఖనియు
నిండు (అని యక్కడనున్న కాగితమును లేఖనియు గ్రహించి జాబు వ్రాయును).

కోసల—అక్క! ఏమి జాబువ్రాసితివి?

సంద్యా—(జాబు చదువును).

“నీ అనఘశారుక్మాంగదావనిశ్వరులకుఁ
 దమముఖ్యుడాసిసంధ్యావళిసతి
 చరణంబులకుఁ మ్రొక్కి సలుపువిజ్ఞప్తులు
 ప్రాణేశమీరువింధ్యాద్రినీమ
 మోహినీకాంతను మోహించుటయు నామె
 వనితాంతరాసక్తి వదలుమనియు
 దీనికి నాసమ్మతినిబొందుమనియుఁ బ్ర
 మాణంబుగైకొన్నమాటవింటి

గీ సంసంబునిండఁ జాలగౌరవమయ్యె
 మీకుమదినిఁ బ్రీతిమీఱనిదియె
 లిఖితమూలమన్నలీలనాసమ్మతిఁ
 బంపియున్న దానఁబ్రాణనాథ.

నాథా! ఇట్లకామేశు సన్నిధి నవ్వరస్తరుణియగు మో
 హినీ కాంతకును నీకును గలిగిన సమయ నియమమునెల్ల వింటిని.
 ఆకాంత నిన్నుఁ జేపట్టుటకు నాసమ్మతియొక్క నియమముగాఁ గోరి
 యున్నదని వింటి. ఈ యాచరణము నాకెంతయు గౌరవము గలిగించు
 నందులకు సంతసించుచు నీవడుగుటకు ముందే నాసమ్మతి యనఁగా నా
 మోహినీ కాంతఁ దప్ప నీ యితరకాంతలతో సంసర్గ మొనరింపకుం
 డుటకు నే నొప్పుకొందునను నమ్మతి నోటచెప్పుటకంటె వాఁత
 ఘూలమున వచ్చించుటయే యొప్పునని యీకమ్మ వ్రాసియున్నదాన.

నిరతము నిన్ను దైవముగా భజించు,
 సంధ్యావళి.”

చంద్రకాంతా! ఈకమ్మ యీక్షణమున నెవ్వరితోడనైన మన నాభి వౌద్ధికుఁ
 బంపుము.

చంద్ర—అక్కా! కొంచెము యోచించుకొనుము.

సంధ్యా—అటులైన నే నెవ్వరితోడనైనఁ బంపెదను.

చంద్ర—అపరిపక్వము ఇట్లు (జాతినుకొని లోనికిఁబోవును)

కొల—అక్కా! నివృత్తించితిని యుక్తి కునియే దిగ్విజయ మొనర్చిన నాకుఁ దోచుచున్నది. ఇంకే కారణము కాకుండైనను నిపు నచించిన నుదాహరణము కలదు ఇది యుద్ధియేచున్న మోహిని అగువారే నీసమృద్ధి కలదని చెప్పగల కారణము అది మిక్కిలి సమర్థమైనదని నాకుఁ దోచుచున్నది

సంధ్యా—అంతకంటే ముఖ్యకారణము నాధునాజ్ఞ జరుపుటయే చెలియా! పాతి వ్రత్య భర్తాచరణమున నెంతమేలు కలదు సావిత్రిదేవి తన పాతివ్రత్య ప్రభావమున మృతపతిని బ్రతికించుకొనియె. ఇంక నంతకంటే నెక్కుడగు కార్యముకలరా?

[పునః ప్రవేశము: చంద్రకాంత]

సంధ్యా—పంపితివా సఖియా! యాజ్ఞాబును?

చంద్ర—అప్పుడే పంపితిని నాగుండెందువచ్చునేమో యని నిరీక్షించుచు నిరంతరము మసలితి

సంధ్యా—నాగుండెదేల వచ్చిననుకొంటివి?

చంద్ర—వింధ్య ప్రాంతమునుండి మఱివచ్చినపిదప నిన్ను జూచుటకును, నీసమృద్ధి వడయుటకును మొగములేక యింతవఱకు దిక్కతోఁచి సంకోచించు నాతనికి నీవాజ్ఞాపంపుట తూగియాడు వానికిఁ బఱుపువేసియుచ్చినట్లయ్యెగదా కాబట్టి పరుగెత్తివచ్చు ననుకొనుచుంటిని.

[ప్ర: మోహిని (నెలుపటి ప్రక్కన జూచుచేసి).]

మోహిని—(స్వగతము) ఆహా! ఇదియేమి ఋణానుబంధము. నాకృత్రిమ మోహము తయై యధార్థ మోహమై పరిణమించె రుక్మాంగదు పట్టచుపోయి సమృద్ధిగోరియుంటి గదా? అది యడుగుమనుటకే నాకు సౌకర్యముండె? నేనడిగివచ్చెదనని యారాజేంద్రుడు పలుకూలు చెప్పినను, నామె యొప్పదనియు నప్పుడు శంకరు సన్నిధానమున నొనర్చిన ప్రమాణమునకు భంగముకలిగిన నేనెక్కడ నతని మానిపోవలసి వచ్చునోయను భీతిచే నాను సౌహారు మంగళాంగ దర్శనమైన నిరంతరము నొనర్చుచుండునని కలదని యాచును వచ్చితి. ఇప్పుడట్లుడుగుటకుముందే సంధ్యావలీదేవి యాజ్ఞాబు పంపవలయునన్న నెంత మహోదారగుణము? ఎంత పారమార్థికము? ఎంత పరోపకార పరతి? ఎంత యాత్మేతిరస్కారము? ఇట్టి మహోదారతలకను తర్కించుకొననే కలయ్యెగదా?

(లోపలివైపుఁజూచి)

ఏమంటావో! అక్కడనే కూర్చుండియున్నారా? ఈమువ్వరిలో సంద్యావళి యెవరు? ఓహో! ఆమెయ్యియున్న యామెయా? మోముమాచిన నే మహర్షియు లెలియుగదా? (సమీపించి) సంద్యావళిదే!.

సంద్యా—(స్వ) ఆహా! ఎవ్వరి తరుణీమణి చూడ్చికి మిఱుమిల్లు గొలుపుతేజముఁ గలిగియున్నదే? ఈమె మానవవనిత యగునా? దేవవనితియగునా?

మోహి—అచ్చా! ఈజాతే నీమహాదాదగుణమంతయు నాకుఁజూటిచెప్పి. మీనాథుఁడు నాయొద్దనుండిన కాలమున మీదాని తెచ్చియిచ్చె అతఁడు నాచేతికిచ్చె చదివెత్తి. నీపరోపకారపాత్రీకత నెఱిగితి నిన్ను దర్శింపుమన కుతూహలము వొడమి నా ధుని యనుమతివడసి యేతెంచితి నే మోహిని యను నచ్చగ జేడియను.

సంద్యా—(శ్రీగ్రుగలితేచి) అమ్మా! మోహినీదేవీ! నానాధునికి నంతనురాగము గలిగించిన నీవు నాకెంతయుఁ బూజనీయవు అచ్చా! నీవీయెడకు రావలసియుండెనా? ఒక మాట చెప్పియంపియుండిన నే వచ్చియుందునే? నీయనుగ్రహ విశేషము మమ్ముకు మా నాథుని భాగ్యరాశిముందె దేవతలకైన భజనీయవైయున్న యప్పరిస్తరుణీవగు నీవు నాథునికెట్టపట్ట నలయునన్న, నతిని భాగ్యవిశేషమేకాదా? ఇంక నీయట్టి దుష్టవ్యకాంతామణితో మాకెల్లరకు సపత్నీత్వము చెకూటవలయునన్న మాభాగ్య మెంతినవచ్చును! కూర్చుండము

మోహి—(కూర్చుండి) అచ్చా! నిన్ను దర్శించుట నాకు భాగ్యోదయమే. నీవు వ్రాసినకన్న చూచినవెంటనే, నీయెడ నాకింతింతినరాని భక్తిపాడమె. నాతప్పు లున్న తుమింపుము వింధ్య ప్రాంతముననున్న నిష్టకామేశు భజించువేళ నీనాథుని సందర్శనము నాకు లభించె ఎనలేని మోహాబ్ధి మునిగితి. ఊరక చెట్టపట్టక వనితాంతర ప్రసక్తి మానుటయేకాక యటుమానుటకు నీసమృతివడయుటయొకసమయముగా నభిలషించి ప్రమాణముగైకొంటిని ఒకయెడ మోహాతిరేకమును మఱియొకయెడ నీవు సమృతింపకున్న, బ్రమాణభంగమును నిష్టభంగమును నగునని భీతియు బాధింపఁ దొక్కులాడుకాలమున నీకన్న బంపి పుణ్యము గట్టుకొంటిని ఒక సమృతియిచ్చితిని గదా? ఇంకొకసత్తతి సమత్వమున నిరువేడుటకై నేనువచ్చితి ఆదియేమన్న—

సంద్యా—అచ్చా! సమృతియని నీవనకుము నీయాజయేమైనను నెఱవేర్చెదను. నీ వడుగుటకుముందే యది యెట్టిదయినను నాయంగీకారమున్నట నమ్మును.

మోహి—అట్లయిన ధన్యనైతి. నాప్రార్థన వలించెదను. స్వామి సన్నీధిఁ బ్రమాణ మొనర్చియున్నందున నీసమృతివడయక నాథుని పాడివట్టుటకు కళ్యముకాకుండఁ గాక యది నెఱవేర్చినపిదప నాకూర సమయము నే మాఘీటకు నాకుఁబూర్ణస్వా తంత్ర్యము గలిగి? కావున నే దండనుండువఱకు వనితాంతర ప్రసక్తి మాన

వలయునన్న సమయము నేనై వదలుకొనెన. నన్న మీలో జేరినదానికైన దలంచి
మన యందఱి యెడ నేకరీతిగా మననాభుడు వర్తింతుటకు నీసమితి కావలయునని
ప్రార్థించుదాన.

కోమ (మోహినికి నమస్కరించి) అమ్మా! మోహినీదేవీ! నీవు మాతల్లివి మమ్ము
చంద్రా నానంద పయోరాశి ముందితివి

సూర్య—కాంతాలలామా! నీకెంత మహోదారగుణము! మాయెడ నక్కటికము
కిలిగి ప్రమాణమునైన మఱియింపి యంతసుగ్రహింతువే! ఎంతటి ధీరగుణము! మమ్ము నీ
చెల్లెండ్రుగా దాసులగా నేలిన నదియేమాకు బరమాత్మము

అనుబంధము 15.

(యవనికదిగజారునం.)

చతుర్థాఁగము-తృతీయరంగము.

- 0

ఉద్యానవనము.

[ప్ర మోహిని-రుక్మాంగదుఁడు.]

రుక్మా—అలివేణీ! చూడు మప్పుడే సాయంకాల మగుచువచ్చె. ఆచక్రవాక దంపతు లకు లభింపచున్న వియోగమునకై యవి యప్పుడే తపించునటులున్నది.

మోహి—నాధా! ఇప్పుడు వచ్చినట్లున్నదే మనమీ యుద్యానవనమునకు! మధ్యాహ్నమున వచ్చితిమి అప్పుడే సాయంకాలమయ్యెనా?

రుక్మా—మోహనబంధమున్నందునమనకుఁ బొద్దే తెలియదయ్యె. ఈప్రాద్దుచ్ఛేత మన మోహము మమ్మెంతయుఁ గ్రుడ్డివారిగా నొనర్చినది?

మోహి—అటుగాదు మన మొక్కయూట యాడితిమిగదా? దానివలనఁ బ్రొద్దు తోచకపోయినది.

(జాపల భేరిధ్వని)

నాధా! ఏమి భేరి మ్రోయుచున్నది? ఇదేమి రణభేరియా?

రుక్మా—కామినీ! ఇక మూడు దినములు నన్ను విడువ్రును ఈదినము దశమి సాయంకాలమైనది గనుక దేవకాదళి వ్రత నియమముచు జాటించుచున్నారు ఇప్పటినుండి విష్ణుధ్యాన మొనర్పవలయు రాత్రి భోజనములేదు. తేజంతయు నుపవాసము రాత్రి జాగరము మఱువాఁడు మూర్ఛోదయమునకే పొరణ. పగలంతయు నిద్ర లేకుండ నుండవలయు మఱల రాత్రిభోజనము వర్జింపవలయు. ఈ మూడు రాత్రులందు నీవియోగము నాకెంతి చింతి ఘటిల్లఁజేసినను హరివాసర వ్రత నిష్ఠ మానని నాకు విధిలేదు ఇప్పటికిదియే కడముద్దుగా నుండుఁగాక (అని యాలింగనము చేసికొని ముద్దిడఁబోవ)

మోహి—(హరముపోగు) నాధా! ఇదియేమి పిడుగు పాటు తెచ్చితివి ఇట్టివ్రత మొదైనఁగలదా? నీవేమో సులభముగ మూడుదినములంటివి. అవి నాకు మూడు యుగము లౌట విచారంపవైతివే? సర్వశుఖము లనుభవించు నాస్పదము గలిగించు నట్టి వయ సున్న కాలమున నిదియే మేకాదళి? విడువ్రుము. ముసలితనము వచ్చి నప్పు డేకాదళి నియమము లన్నియు నింక రెండు వాళ్లెక్కువగా నుపవాసము నుండియైన నిడివెంతువంటి? ఇప్పుడేటికి వదలుము. నాకాగిటికిరమ్ము.

రుక్మా—మోహినీ! నేనెట్టి మాటకైనా దాళుదుఁగాక, యీ వ్రతమును మాత్రము నీవు చులుకనగ మాటలాడితివా నేనోర్వను

మోహి—ఇదియో నీవరసము? నుఖరీతి దేవలోకమున మెలఁగుచున్న నాకు లేని యాశలు గల్పించి, లెక్కలేని ప్రమాణములుచేసి యిటు కొనివచ్చినది నీవేకాదశి వ్రతమొనర్చి నీ శరీరము శుష్కింపఁ జేసికొని నామోహము శుష్కింపఁ జేయుటకా? ఇది నేనుమాత్ర మెట్లోర్తును? నాథా! ఏల యీ భ్రాంతి? వదిలుము అలపూఁ బొన్నపై విమోదక్రీడల మెలఁగుదము రమ్ము

రుక్మా—మోహినీ! ఇంకొండనకుము. ఇది నాచేరిఁ గానిపని.

మోహి—రాజేంద్రా! నామాట లించుకైన జవదాఁటనని నాచెట్టపట్టితివే? ప్రమాణమొనర్చితివే? పురుషులయొక్క మాటనిలుకడ నిష్ఠఁడుగరా నాకుఁ దెలిసినది? ఘోరప్రమాణ మొనర్చి పదిదినములైనఁ గా లేదే?

రుక్మా—మనోహరిణీ! నీచరణములపైబడి వేడికొందు నన్ను మనలించకుమా? నీమాట యెట్టిదైన నొనర్తునని ప్రమాణ మొనర్చినది నిక్కమే. ఆ ప్రమాణమునకై నా ప్రాణమైన నాకంటె నెక్కువగు నేపదార్థమైన నొసంగదఁగాని యీ యేకాదశి వ్రతము మాత్ర ముజ్జగింపను. అనుగ్రహించి యీ యుద్దేశము మానుమా?

మోహి—నాథా! ఒక పనికిరాని యేకాదశిసాఁ దుపవాసముచేసి సగము చచ్చుట మానుమని వేడి నందులకు నీప్రాణమే యోసఁగదనంటివి. ప్రమాణమైనఁ దప్పద నంటివి?

లయగ్రాహి.

ఆలయమునందుఁగల బొలురు కుటుంబినియు

జాలిఁబడుచుండఁజనిశైలగుహలందుకా

బేలవలెనుండియుఁ గపాలముగళాసమును

గేలనొకదండమునువ్రేలితుదదర్భల్

పోలధరియించి మృగజాలములఁగూడిఫల

మూలములువర్ణములు గాలిభుజియింపకా

జాల్నిచరియించు మునిలీల నుపవాసముల

నేలమదిగోరెడు నృపాలకులచంద్రా.

ఇంక న్యాయ మెందైనగలగా? విడువరాని ప్రాణమే విడుచుట కొప్పువాడే వింక
నన్నవలీలగా విడువగలవుగా? ఇంక నేనేల యిందుండవలయు

రుక్మా—(కోపమున) తరుణీ! అప్పుడే చీకటివడియే నేను హరిభజన మొనర్చు
వలయు ఇంకజాలు నీ మోహప్రసంగము, ఇంక తజ్ఞానమా? భగవద్విమలమున
భక్తిగలవారి సెట్లయిన నికింత భక్తి వెలయునట్లు చేయుటమాని చెడుమార్గమునకుఁ
ద్రిష్టుఁ జూచుట పాడియాని ఇంకారమందుము. నీమాట జవదాటువాడఁ గానని
నేనొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ కర్గమిడికాదు.

మోహి—(స్వగతము) అహ! నేఁ గడుదూరము పోవనిద్వితీ ఈవిభునెడ నాకుఁ
గల మోహ మగ్గలముగదా? ఎట్లు మానిపోవజాలదు? (లేవఁబోవ).

రుక్మా—ఏమి లేచెదవు? (చేయివట్టి నిలిపి) నీవును నాతోఁగూడ నేకాదశి వ్రతము
నాచరింపుమా? పోయి స్నాన మొనర్చిరమ్ము భగవద్ధ్యాన మొనర్తము.
(యవనికపడును.)

—చతుర్థాఙ్కము సమాప్తము -

శ్రీ

మోహినీ రుక్మాంగద నాటకము.

0 --

విజ్ఞానాంజ్ఞానము-ప్రథమరంగము.

పర్యవసానదేశము.

[ప్ర: రంభ-ఊర్వశి-మేనక-తిలోత్తమ]

రంభ—చెలులారా! కొంచమైనను దాక్షిణ్యముమాపక మనము బుద్ధి చెప్పవలయు.
ఊర్వశి—రానిప్పు దానిబట్టిన దయ్యము నేవిడిపించెదను.

[ప్ర. మోహినిని బిలిచికొని వరూధిని.]

వరూ—అక్కలారా! ఇగిగో యీ మోహినిని బిలిచికొనివచ్చియున్నాను. రుక్మాంగదు
నిద్రపుచ్చి వచ్చియున్నది
(మోహిని యందఱికిని నమస్కరించును)

ఊర్వశి—చాలును నిలుపుము నీనమస్కారముల నీ విక్కడినుండిపోయి యెన్నినినను
లైనది చెప్పము? అట్లేల తిలవంచుకొని యున్నావు? ఏలపలుకుచున్నావు?

రంభ—ఏమే మోహినీ! సిగ్గులేదా? చెప్పము మూడునెలలు కాలేదా?

మేనక—ఇంక నైన రుక్మాంగదుని పొందు తప్పి డెనా-లేదా?

తిలో—అక్కడ నెవ్వరు విటులు దొరకక యిక్కడకుఁ బరుగెత్తివచ్చితివా? లేక నీ
ముద్దుమోము చూచి నీపనియంతయు నేనే చేయుచు నీకు నెలవిచ్చితివా?

రంభ—కాదే మోహినీ! నీతలదన్నిన వాండ్రందఱోయ్యండఁ బడిదినయ్యల లోపల
రుక్మాంగదు న్రతము చెఱుచు యుక్తికాలిను లెందఱోయ్యండ నే నీ కార్యము నే
యుదునని ముండుబడి వచ్చితివే ఇంనులకా?

మేనక—దేవేంద్ర బోగముకంటె-సోపుయాజుల బోగముకంటె-యొద్దసంత వీరుల
బోగముకంటె రుక్మాంగదు బోగము నీకంత మెచ్చునట్లు వచ్చినదియో?

ఊర్వశి—దానితో నేమిమాటలే? మొద్దుముండ. పోదము రండు. దీని విలుచుకొని

సోయి నేనేగ్రనకుఁజెప్ప యిదియొకర్చి న యపగ్రాధమునకుఁ గొన్ని నాళ్లు యను
యాలినల కొప్పుఁజెప్పదము

మోహి—అక్కలారా! నను తుమిఁపుఁడు. నిక్కముగా నాకు బుద్ధిసాంద్ర్యము గలి
గెను ఇంక మఱువను ఇదే యొక మూఁ పుడనములలో నే యేకాదికి గాఁగఁడు.
ఎట్లయినను కార్య సాధనము గలిగించుకొని వచ్చెద నన్ను మన్నించి విడిచిపొం
డో?—ఇంక నీమాటలపై మాకు నన్యత్కము గలుగఁగలదా? ఆ గుక్కాంగగుఁ జూచిన
వెంటనే నీ కెదలేచి ఆంగలార్చుఁ గలవు నీకుఁ దగినది యనులాక మే నీ వీనిరింప
నన్న కార్యమునకు నేటొకరిని నియమింతుఁడు లెమ్ము కొన్ని నాళ్లు నీవు యను
లాకముననండి నచ్చిన నీబోగా పేక్ష కాంతమగును.

మోహి—మీకు ననుస్మరించి నేఁడికొందును నామాటైనఁ జూడుఁడు ఇన్ని నా
శ్లానిపై నే మనలిన నేర మెప్పుకొందును ఇంక మూఁడు నాళ్లుక దా! నే గడువు
గోరుట నీ అనుగ్రహించి నాకొసంగుఁడు

మేనక—ఊర్వశీ! ఏమో మిక్కిలి చెప్పకొనుచున్నది ఈమూఁడు దినములు గడువు,
నిర్తము మోహి! ఈసారిమాత్రము నీవు కార్యసాధనము గావింపక కాకాన్యా
దము చూపతివా నిన్ను యనుయాతనలకు నప్పగించుట యుట్లుండఁగా మేమంద
ఱుము గలనీ నీకొసంగఁగల యవమానమును బాధలును నీ పూహించుకొనిఁ గాలవు

రంభ—రంభముండ మేమందఱును జీవ కైకుఁరోత్సవమునఁ దనపని సహితము చేసి,
బాధపడుచుండఁగా సిగ్గులేక తానొక మానవునిప్రక్కనఁ బరుండి గూనందపడు
చున్నది దీనికేటిగనుకే ఈ మూఁడు దినములు విడిచిన సాధింపఁగలదనుకొంటివా?
చెప్పనఁగొట్టఁ బిలుచుకొని పోవుదము మావరూఢినిని రుక్మాంగద జయమునకై
పంపుదము.

తిలో—(మోహినిఁ గాలదన్ని) అవును. దీనిగృహజూడరాదు గడు వేమిగడువు? దాని
పిండము, ఈ మూఁడు నెలలు పనిపాటలులేక సౌఖ్య మనుభవింపజది యింక
వచ్చునా? పోదము పిలుచుకొని దేవేంద్రు నొద్దకు

మోహి—(ననుస్మరించి) అక్కలారా! నామాటైనఁ జూడుఁడు మూఁడు మా
నములు బాధపడితిగదా? ఇంక మూఁడు దినములకేల కక్కసింపెదరు. తప్పక
కార్యసాధన మొనరించి మీబాధలు మాన్పెద

ఊర్వ—చెలలారా! పోవద్దెందు. ఈ మూఁడు, దినములలో నేమి చెడఁగలదు.
మోహి! అందఱి పాదపూజ ముట్టి యింక రుక్మాంగదునిపై మరులనఁ గార్యచోని
గ్గావింపనని ప్రమాణము చేయుము.

హాహీ—(అందఱి పాదములుముట్టి నమస్కరించి).

ఆ. వే. కోటగింపవలదు మీపాదములయొన

మూఁడువాళ్లలోనముదముమీఱఁ

గార్యసాధనంబుఁగావెంటుమన్నింపుఁ

డతసితప్పులన్నియుక్కలార.

(ముందు యవయనికపడుతు)

— 0. —

కృష్ణమాజ్ఞము-ద్వితీయరంగము.

మోహిని పడకటిల్లు.

మోహిని పండుకొనియుండును.

[రు: తిలోత్తమ.]

తిలో—(రేపి) మోహినీ! ఈ వాఁడేకాదని తంభాదులగు మనవారు నిన్ను హెచ్చరించుటకై నన్ను బంపియున్నారు. అప్పుడే సాయంకాలము కావచ్చె ఈరాత్రి లోపల నీవొనరింపఁదగిన కార్యము నొనరింపక పోయితివా తత్ఫలమును గుఱించి చెప్పఁ బనియేలేదుగదా? మహాస్థతో మేమందఱును విమానములపైనుండి నీకార్యము నిరీక్షించు యుండువని వచింపుమనిరి తేపు సాయంకాలమునకు ముందే నీజేతెంచి మమ్ము గలిసికొనవలయునని చెప్పమనిరి హెచ్చరిక!

మోహి—మ మోహరా! నాకుఁ గలిగియున్న బాధ యంతఁతినఁజూడునా అదితీర్ప నీ చే నున్నది

రుక్మా—అహా! మోహినీ! నేడేమి క్రొత్తమాటవింటిని? నీకుబాధగలిగి నేతీర్ప సాధ్యమున్న యోచింపవలయునా? నీవింత యాజ్ఞాపించినఁ జాలుఁగదా?

మోహి—సాధా! నీవనుటకేమి ఉపచారముకట్టఁడెదవుగాక నిక్కముగా నీవొన రించుటకు సంతయింతువని బాధపడుచున్నాను.

రుక్మా—తరుణీరత్నమా! నీవిట్లన్న నేనేమన నేర్తు? నీయెడ నాకుఁగల పూర్ణ మోహము నెంత సంతయించినట్టులయ్యె. అది యటుండుఁగాక. ఇవ్వకామేశు సన్ని ధానమున నీమాట యేదియున్నను జవదాటువాడఁ గానని భూరప్రమాణము నొన ర్చితినే? దానినెట్లు వణవసాధ్యము?

మోహి—మోహమునకేమి? ప్రశంసనీయమగు నీదక్షిణ సౌయకత్వము నినుజేపట్టిన యందటి యెడను నేరీతిగా మోహ పూచుర్యమే గావించు. ఇంకఁ బ్రమాణ మన్ననో పురుషులు రాజులును నగువారికి లక్ష్యముండఁగలదా? మీరెల్ల వారి జాతులందును శైవాహికములందును పౌణ్యవిత్తమానములభంగమందును జకిత గోమలాగ్రహకృరక్షణమందును బొంకినను నభుము పొందదని మగుర్చుకొని యు న్నారే? మీకు బొంకిఁగూడని విషయమే లేదు. అన్నియు నిందులోనే యణిఁగి యున్నవి.

రుక్మా—దేవీ! ఇదియేమి యీహాఁడిట్లు పరీక్ష చేయసాగితివి అప్పుడే పదిగడియల రాత్రి యయ్యె ఏకాదశి పుణ్యకథ వేళ మీఱనయ్యె చెప్పము నీయశీష్టమైన నేమి? నాకు సాధ్యమున్న నవశ్యము నెఱవేర్చెద. దేవాలయమునకు బోవువేళయయ్యె.

మోహి—ఇప్పటికైన నిది ప్రమాణమేనా? నమ్మవచ్చునా?

రుక్మా—నమ్ముము నీయోన-నాయాన, యాయమేశునాన నెఱవేర్చెదను. ఎట్టి ఘన కార్యమైన నొనరింపఁ బ్రయత్నించెద

మోహి—ఘనకార్య మొక్కటికాదు. అనుటన మేమియులేదు, సాధా! చెఱకు విలంకాని బాధకు సహింపఁజాలక యన్యధా కేరణముఁ గానక నిను జేడవలసి వచ్చియున్నది.

అనుబంధము 16.

రుక్మా—(చెవులు మూపికొని) హా! నారాయణ! నారాయణ! పాపము క్షాంతమగుఁ గాక. పాపముక్షాంతమగుఁగాక. మోహినీ! ఇదేమి మొఱుతుండనము? ఈనాఁ

జీకాదశి యగుట చూచితివా? దినదినము కాలముగడచి నేనును తీపు ద్వా
దశియుఁ గోనిన్చి. ఇవ్వచిధానమున ననంగ క్రిడలఁ జేటదముగాక. తిప్పాపితి
ననుము. ఈమాట యుజ్జగించుము

మోహని—అహా! దేవమా! నేనెంత నమ్మియుంటి? ఇవ్వకామేళు నాలయమున
నాన యొనర్చినందున కిదిఫలమా? నిమిషమునకుముందు నాయభీష్టమెట్టిదైనను
తెల్లొత్తునని వచించిన సత్యమున కిదిఫలమా? పనికిరాని యొక యేకాదశి వ్రతమునకే
యింత యసత్య మాడవలయునన్న నొక నాయభీష్టము నీవెల్ల చెల్లించగలవు?
ఎట్టి ప్రమాణ మొనర్చినను సత్యభావము నిలుపఁజాలవని నిన్ను సంకయించినది
నిర్దేశ తుకముకాదుకదా? అయ్యో! నేనెంత నమ్మితిని! ఆ యివ్వకామేళుని
దర్శించుకొను బుద్ధి నాకు నాఁడేల పొడమె? పొడమెఁగాక వచ్చినదాన నీరాజన్య
నేల చూచితి! చూచితిఁగాక నాకీ పృథివీపతివై మోహము జనింపనేల? జనించి
నంత నే యాచుకొని నేనమ్మతింప నంటినే? ఆ పట్టె పూర్ణముగాఁ గొనవలకు
సాధించక యకని పూర్ణన నియ్యకొంటినేల? ఇయ్యకొన్నను నామాట వాటించునని
నమ్మితి నేల? గరావరుల వృత్తాంతముండును బూర్ణముగా నెఱిగియుండియు నీ
భూమికుఁ డొనర్చిన ప్రమాణమును విశ్వసించితి నేల? అకటా! ఎంత భేదమైతిని?
ఎంత యాదరకు గుఱిసైతిని ఎంత క్రుంగిపోయితిని? సరివారిలో నెంత పలుచదనము
దెచ్చుకొంటిని ఎన్నియో యజ్ఞము లెన్నియో ఘనకార్యములు ప్రకటించిన
మానవులకుఁ గాక చిక్కిని నాయట్టి యప్పరస యొకగాజ మాత్రునికి సకలీర
శుభమివ్వఁ దలపడి వచ్చినందునకు నాకుఁ దగిన శిక్షయేకదా? రాజేంద్రా!
ఇంకావచ్చు నీప్రమాణమునమ్మిన వివేక శూన్యతకు నాకుఁ దగిన శిక్ష యొసంగితివి.
నీపూర్వ జన్మమున నొనర్చిన తపఃఫలమున నీ హుటలకు లేనపోయి నీకిన్ని నాల్గు
చిక్కియుంటి ఇంక నే పెడలిపోయెద నీమాట నీకొప్పు జెప్పెద. మాయప్పగస్త
తులుకెల్ల నీయ మోక్షు సత్యనియమము వచించి నాయొక్కదాని చేటువలన వారి
నందఱి నిట్లు మోసపోవకుండ నొనర్చెద (లేచును).

రుక్మా—తరుణీ జనవతంసమా! నీవిట్లాడుట పొడియా? నాల్గమాసములనుండి నను
తొలించుచువచ్చితివే? ఒక్కనాఁడైన నాయెడ నపరాధమునకుఁ గారణముండెనే?
మీఱదాని యేకాదశి వ్రతముగాక, నీయభీష్టము చెల్లించకుండునే? నీకుఁ గన్నీరేల
కలిగి నన్ను మన్నింపుము నాయపరాధముల తమింపుము. ఇది నాకు సాధ్యము
కానివని. చూచితివా! నీకిట్టి ప్రణయకోపము కలిగినవేళ నీన్ను గొంగిరించుటకును,
నీకన్నీరు ముద్దాడుటకును, నీచెక్కులంటి-చేతులంటి-చరణములంటి వేఁడుకొని
నీమాటాచుటకును నీ యేకాదశి వ్రతము యభ్యంతర పలుచుచున్నది.

ఘనవేదినీ చెక్కుగననంటినామోహ
మొగిచెలుపంగ లేకున్నవాడ
వనజాయతాక్షీనీప్రణయకోపముదీట
నిన్ను గొంగిట జేర్చకున్నవాడ
చిరభాషినీమోహపరితాపమారసి
కన్నరుముద్దాడకున్నవాడ
మోనినీమణినన్ను మన్నింపుమనికాళ్ళి
నొరంగివేడగజాలకున్నవాడ

౩. వదలరానియేకాదశీవ్రతముగాక

కారణంబొండుగలుగదు నారసాక్షి

బాసజేసెదనింతైనమోసమెటుగ .

నన్ను మన్నింపవే మదనాగయాన.

మోహి—గుహిధవా! నీవును, నీయేకాదశియు సౌఖ్యముగానుండుండు నాకేల యింక
బిగ్గడనని నీవేకాదశి నే పెండ్లిచూడితివిగాక, నాచెట్టిపట్టితివా? ఎట్లును బోయెద
గదా! నాకేమియుఁ గొదవగలుగదు కాని నిను జూచిన, నత్యంతమగు దుఃఖము గతి
గదా భూగమజా! మీపూర్వమును సత్యరక్షణమునకై యెన్నియో కార్యము
లొనర్చిరి తనుప్రాణములనెరిమిచ్చిరి. లోకమున నెందఱు రాజులుండలేదు?
ఎందఱు చక్రవర్తుండలేదు? ఎంతపాటుపడి, యెన్ని దుఃఖములకోర్చి, వారుసత్యధర్మ
మును రక్షించిరి. నీవు మూఁడుండవై, యరకానుచేయుని యేకాదశీవ్రతమునకని
విడువరాని సత్యవ్రతము నవివేకివై విడిచెగవేయుని పరితాప పడుచున్నదాన. ఇది
లేఁగుబండ్లు కొనుటకు ముత్యములుఁజూపినట్లయ్యెగదా? నీకర్మమునకు నేనేమి చేయు
దాన? అసత్యపాపము నొప్పుకొంటివా? ప్రహలాధిఃకృదికియ్య కొంటివా? వచింపుము
కడమాట. నేఁబోయెద.

యక్కా—ఇది నా దుష్ప్రాప్తియనవలయునా? లేకనీగ శృరిత మనవలయునా? నాప్రాణ
ములైన దృఢప్రాయముగ మానుదుఁగాక, యసత్యపాపమునకు నేనియ్యకొందునా?
మోహిని—మాటలాడితివిగాక, కార్యమున నేమిచూపితివి?

యక్కా—తరుణీ! ఇంతారకుండుము నాకుఁ గోపమువచ్చును సజ్జీక్రితాత్మవర్మమున విష్ణు
సేవయినరచ్చముఁ విడుగరాని మానసముతో నిశ్చలనిగ్ధలేకదశీ వ్రతముజరుపుచున్న

నాకు వ్రతభంగ మొనర్చురీతి నిట్టికోరిక కోరదవా? అదివలదనిన నాకు సత్యభంగమా? చాలానీచాతుర్యము నేనసత్యవాదినైన, హరివాసరమున నీతో రమింప సత్యవ్రతుడగు పతి నే కోరుకొనుము ఇంక నైన నేమి?

మోహిని—రాజేంద్రా! నీసాహసమును, నీవాచాలత్వమును నెంతనవలెను. అసత్యమాడియు, నందునకుఁ గుండుటమాని నాపైన నే తిరుగువడి ప్రమాణములు సరకుగొనక, యసత్యముకాదని వాదించెదవే? ఇంక నాపై- నన్నీకోపగించెదవే? ఇదిబాణతనము కాదా? పోనిమ్ము ఇదిప్రమాణమైనదియు నప్రమాణమైనదియు, దీర్చివగడెంచి వారు లేకుండురా? అదితగువాత విచారితమట ఇప్పుడైనవచింపుము నామాట యెట్టిదైనను, జబదాంటనని స్వామికోపెలయందుఁ జేసినప్రమాణమును బట్టిసాధించెద నేను నేఁ డేకాదశియైనను, నేమైనను నిన్ను విడువను.

రక్కా—మోహిని! నావ్రతవైష్టికత నిన్నిదినములు చూచియు, నీవెఱుంగవైతివా ఇది నాకు సాధ్యమగునా?

అనుబంధము 17.

వలసియన్న నారాజ్యమంతయు నీకోసంగి యడవుఁ జేరుమనుము నాభార్యల నెల్ల నీకు దానులు గానొనర్చి యూడిగము చేయింపుము నాకుత్తుకయైనను, నాకోమారు కుత్తుకయైనను, ఖండించి నీయెదుటఁ బెట్టుమనుము. ఏదైన నొనర్చుఁగాక, యీ వ్రతోపసంహారము మాత్రము నాచేతఁగాదు.

మోహిని—నిక్కమా? ఇదితిప్ప నీవించేమైననునడిగిన నీయ్యగలవా? ఇస్తువా? ఇదియైనఁ బ్రమాణవచనమేనా?

రక్కా—నీవేప్రమాణము చేయుమన్న ను జేసి తిప్పక యొసంగుదును

మోహిని—అట్లయినకానిమ్ము నీవు నీకోడుకు తలకోసి యిచ్చెదనని వచించితివికదా? ఆకార్యమొనరింపుము

రక్కా—హా! దైవమా! (అనిమూర్ఛిల్లును)

మోహిని—(రక్కాంగదునకు శిశిరోపచారములు చేయుచు) రాజేంద్రా! రాజేంద్రా! ఆహా! ఎంతకార్యమాయెను. నేనకా!

[ప్ర: నేవకుండు.]

నీవీక్షణమునఁబోయి రాజుగారు మూర్ఛిల్లియున్నారని చెప్పి తగినయాపదములు తీసుకొని రాజవైద్యుని రమ్మనుము. ఆహా! నేనెంత కూరకృత్యమొనర్చితి. నామనోనాభునడంత యాపదగలుగునట్లొనర్చితి. అచ్చరలలో నెందఱోయూండిరి గదా! నేనేల యీవ్రతభంగ కార్యమునకుఁబూనితి.

[ప్రతిలోతమ (పైనుండివచ్చి)]

తిలో—మోహినీ! పైనుండిమేమంగము వినుచున్నారము మంచిమార్గముబట్టితివి.
మనకార్య సాధనమునకు నిదియేసమయము. ఇదియేదారి. తిరిగితివా! పనితప్పను.
భద్రము. భద్రమునుమా? (నిష్క్రమించును)

[ప్ర: (శ్రీఘృగమనమున) రాజవైద్యుఁడు సంధ్యావళి-కోమల
చంద్రకాంత-ధర్మాంగదుఁడు]

సంధ్యా—అమ్మా! మోహినీదేవీ! ఏల యీరాజునైన కీమార్చగలిగి?

మోహినీ—వైద్యచంద్రమా! ఏదేనిచికిత్సయొనర్పము. తెలివిగలిగింపుము. అమ్మా
సంధ్యావళి! దాఁపవలెచెప్పెదను. నేనీరాజునైన నొకస్వల్పకార్యమపేక్షించితి.
అదితనయేకాదశీవ్రతమునకు భంగముకలిగించునని యొసఁగఁడయ్యెను. నామాటమీఱఁ
డని యతఁడొనర్చిన ప్రమాణమును నిర్బంధించితి ఏమన్ననుమానక తనకొడుకు కుత్తుక
యొనఁగోపియిత్తుఁగాక యీకార్యమునే జేయనని మనస్విగా నను గోపించుకొని
మాటలాడె నేనును నీకొడుకు కుత్తుకయేకోపి యిమ్ముంటి యూర్శిల్లియున్నాఁడు.
కోమల { ఓసీ! దురాత్మరా! ఓసిగయ్యళి ఇదెట్టికోరికయే? సుకుమారు కంఠ
చంద్ర) { చేదనమొనర్చుటకురాజేంద్రుఁడెట్లోఁర్యగలఁడు ఇంతదౌరాత్మ్యమొందెన
వింటిమే?

(వైద్యుఁడుపచారము చేయఁగా రాజునకుఁ దెలివిగలిగిలేచి కూర్చుండును).

యక్కా—హా! మోహినీ! నాకెంతటిపిడుగుపాటు గలిగించితివి సతీమణులారా!
మీరువచ్చియెంతసేపైనది? మోహినీ! నీహారకృత్యము మాదిరిననుము. తప్పాడితి
ననుము నిర్బంధము మానుము నాపైఁగరుణ రానిమ్ము

సంధ్యా—మోహినీదేవి! చేయరాని కార్యములు చేయుమనిపతిని నిర్బంధపెట్టుట
పాతివ్రత్యమునకే భంగము కలిగించునదికదా?

సీ. కామినీమణికి మంగళస్మృతమేచాలు

శృంగారములకెల్లఁ జెలుపుచూప

ధవళలోచనకు నైదువతనంబే చాలు

వైభవంబులకెల్ల వన్నెబెట్ట

నంబుజాననకుఁబుణ్యాంగనాత్వమే చాలు

రాజసంబులకెల్లఁ దేజమెసఁగ

సతికి నాధుఁడు దృఢస్థితినుండుటేచాలు

భాగ్యలక్ష్మలకెల్లఁ బ్రభుఁడనర్ప

గీ. నెన్నిజన్మములందుఁ బద్మేక్షణలకుఁ

బలిహితంబునకంటె శోభనముగలదె

యిహపరిములిచ్చు హృదయేశుమహిమదెలియ

కధిపుమదినోవ్వఁజేయుట యర్హమగునె

మోహిని—సీధగోపవేశము నాకు ననవేశితము పాత్రవర్తనంతయు నీవేయోజగిత
దానవకొంటివా? రాజేంద్రా! ఏదైననొకటి నివసర్పకుండీడు వ్రతము
మానెదవా? కొడుకుంజంపెదవా?

కోమల—నాధా! దీనికేలయిట్టియన్నతి? దీనిమాటజరుపకున్న జగత్ప్రళయము
కాగలదా? తొలగింపుము నీయింటినుండి? ఇట్టితూరచింతయొనర్చుదాని నాదరింప
వచ్చునా?

చంద్రకా—ఇదికోరినకోరిక జరుపనేవలయుననునంత నిగ్గుంధమేమి? ఎవరేయొనను,
గొడుకుంజంపుమని నిర్భంధపెట్టుదుగాని గలుగునే?

మోహిని—సవతులారా! మీకేమి కావరిము పొచ్చినదా? నోటికిడ్డలులేక మాటలాడు
చున్నారా? మిమ్మాన్యాయము తీర్చఁడనియెవ్వరైనఁ బిలిచిరా? పిలువనిపేరంటము
గావచ్చి, కాలులువల్కు సాగితిరా? ఊరికవాలుక బిగబట్టి పడి యుండుఁడల్లు.
మిమ్మెవ్వరనితులడుగలేదు

కోమల—వేశ్యా! ఇది నీకులము తప్పితముకాని నీతిప్పితముకాదు కన్నవారిఁగలసి మోహ
మన్నమాట మూలఁబెట్టి మనఁగలసామాన్యకు నక్కటికముగలదా? సదస్వప్నవేశము
గలదా?

మోహిని—బ్రాహ్మే! సిగ్గులేక పతియొగుటనే వేశ్యతోనరిగట్టుకొని నాట్యమొనర్చునట్లు
మాటలాడితివే? నీవుప్రచ్ఛన్న వేశ్యవుగావా?

సంధ్యా—అమ్మలారా! మీరేలవాదించు కొనియెదరు. నిలువుఁడు.

మోహిని—రాజచంద్రా! నాకుఁ బ్రత్యక్షమిచ్చుటకుఁ జేరిఁగాక నానవతులఁగొమ్మించి
నను దిట్టింపసాగితివా? నాకేములునలదు సత్యముజరుపలేక పోయితినుము.
మాటయిచ్చి తప్పిననుము. అమాటాడుము. నాకింకేమియువలదు. ఇట్లేవెదలి
పోయెద.

ధర్మాంగ—జనకా! నీవేలయోచించెదవు? వ్రతభంగమైన నాప్రాణమైనఁగదా మాపిన్న
తల్లిమోహినీదేవికోరికనుట? ఎన్నిదినములనుండియో, యాచరించుచుండిన యీ
వ్రతముమానుటకునా? చెప్పరానిదోనము సిద్ధించుఁగదా? ఇంకనాకొఱకా? నీవేల
యోచింతువు. క్షణభంగమైన యీప్రాణమును వ్రతమునిలుపుటకై త్యజించి పరమ
భావనమగు హరిహరమునాడు నారాయణచరణస్పృధిక బోవనెందుటకు, నాకు,

జన్మసాక్షాత్కారమును పొందుకదా? అదియెట్లులభింపవలయు? నేనుకొనియున్నప్పుడు
కొందెద నీవించుకయు యోచింపకుము ఎత్తును నీకగవాలము! నన్ను ఖండించి
నాకుఁబుణ్యగతియొసంగి, వ్రతముస్థాపింపుము మాతల్లులును నీవును సుఖముననున్న
నాయెట్టిపుత్రులు నీకొందఁటోగలుగవచ్చు స కయింపకుము.

రక్కా—హా! దైవమా!

మోహిని—కుమారా! అదకాను చెయని వ్రతమునకై, నీప్రాణములుపోవఁగొట్టుకొన
నుద్యమించితివా?

అనుబంధము 18

ఇదెట్టి వివేకము?

సంధ్యా—రాజచంద్రా! ఈమోహినీదేవిమాట యెట్టిదైనను, జవదాటనని ప్రమాణము
సంగియుంటివి. ఏమిదైన ప్రేరణయో యాయమనీవు వ్రతభంగమునర్పనఁపింపించినది
దానినికొక్క నీకొడుకునైనఁ దలకోయగుననివచ్చితివి. అదియేపట్టుగా నాయము.
నిర్బంధింపఁదొడఁగి దీనియందు ధర్మనూత్నమేదియులేదు. నీవుసత్యముపరిపాలింప నే
జలయు.

చ. తనువులుతోడ రావుతుడఁ దామరసాక్షులశాశ్వతలీగరుల

ధనములు రాజ్యసౌఖ్యమువృధా సహజన్తులుబంధుమిత్రులు

దనయులుచుధ్య యెంతయు ముదంబునఁజేసిన ధర్మమొక్కటే

మనుజువరేణ్య నిల్చునది మానవకోటికి నెల్లకాలము.

ఈకుమారుడును ధీరమానసమునఁ దానొప్పించుకొనుచు వ్రతమును గాపాడుమని
నిడుయోచనతోఁబలికె కావున సత్యపాలనమునకై పుత్రిమారణకృత్యమైనఁ
జేయఁదగియేయన్నది (ధర్మాంగుని గొఁగిలించి) తమాజా! నీవుగాపతువుకుండవు.
పుణ్యదినమగు హరివాసరవ్రతము భంగములేకుండనిపి పుణ్యభోగగతి వడయుటకు
నీవువ్యమించితివి ఇంతకంటె భాగ్యముకలరా? చిఱుతవాండవయ్యా జ్ఞానాధికత
గలిగి తలిదండ్రులకింత ప్రీతియొనర్తువే? నీయట్టికుతుంగనుటచే, నేవీరమాతనైతి.
ధన్యనైతి. అయిన నీకుఁబెండ్లిమొదలగు కార్యములు గావించి, పెద్దవాడవై, కొడుకు
లఁగాంచి సుఖించుచుండునదిమాచి, యానందింపలేక పోయెనేయని యంభిమాత్రము,
పొక్కుచున్నదాన. (కన్నీరునించి ముద్దాడును).

రక్కా—హా! దైవమా! నాకెట్టిపాపిఁడెచ్చితివి.

ధర్మాంగ—జనకా! నీవుప్రాకృతునిభంగి నిట్లుయోచింతువేల? లోకమున నెల్లధర్మములు
సత్యమునకంటె నెక్కుడు కాదు? ఎన్నికష్టము లనుభవించియైనను, నెన్నికష్టములు

పడియినను సత్యము కాపాడకున్న ఫలమేమి? నేనెన్నిదినములు బ్రతికినను మరీప్రీతిగాఁ బ్రాణము లొసంగునంత పుణ్యము నాకుఁ గలుగ నేయ్య నేని జనకా! ఇంతైనదొరచింప కుము. నిగ్రహముఁగలిగి సత్యము పాలించి, వస్తువధించి నాకును మాపినతల్లికిని సంతసమునింపుము

మోహిని—

క. కలిమికి రాజ్యవిభూతికి

నిలవ్రతములు నేయుటెల్ల సిగతిఁజూవక

వలవదు ప్రాణముగల్గిన

బలుపాకులుదినియు నైన బ్రదుకఁగవచ్చుక.

చచ్చిపిదప నేటిసద్గతి? నీవుపసివాడవు. అరయ నేరవు మేఘములనమ్మి చెలువు నీటినిజల్లించుకొను వాడందురా?

భర్తాంగ—మాతా! దేవదత్తతనై సగర్వం దములు నెఱిగిననీ వీమాట యాడవచ్చునాని

అనుబంధము 19.

జనకా! తెచ్చు.

మోహిని—సంధ్యావరేదేవీ! నీవైననుజెప్పుము.

కం. అరపైకంబును జేయని

మరివాసరమునకు నై నిజాత్తజదునుమక్షా

గరవాలంబునుబూనెడు

కరణి యినుకు మొలకు మేడఁగాల్పుటకాదే.

ఈ వ్రతము మిమ్ముద్ధరించుకదేమి?

సంధ్యా—మమ్ముద్ధరించుటయందేనిమ్ము. అవ్రతమునీకొనర్చినకీదైననీమి? ఇంతదానివైఁ బగలుబట్టితివి? ఈ వ్రతము భంగపఱచుటకే నీవు కంకణముకట్టి యిందువచ్చినట్లు తోచుచున్నది. నాధా! వ్రతమును, సత్యమును రెండునునిలుపుము.

భక్త—అహ! వాకిష్టతాజ్ఞప్రీతివచ్చె. ఈమోహిని వచ్చిన యెనిమిది పదిదినములకే, యేకాదశవచ్చె అనాడునన్నంతో నిర్బంధపెట్టె. అప్పటికొకరితఁ జాలించి యిపు డింతవిక్రచ్చియొనర్చుటకుఁ బ్రారంభించియున్నది. ఇందేమాయున్నది. నాచుర్వి ధియేయిమాగ్ధమౌన, నాకు వ్రతభంగము కుటించి కీడెంచినట్లున్నది. కానిమ్ము మోహినీ! నీ పూజిడిట్లుము. నేసత్యవాదినగుటయఁగాకుండుటయు నీవెఱుంగఁగలవు. ధీమారా! రమ్మ.

ధర్మాంగ—(చేతులు చీడించికొని తండ్రియొద్దకుఁబోయి నిలిచి) పరమేశా! నన్ను నీ సన్నిధికిఁగొమ్ము మాతండ్రికెట్టిపాపమును గలుగకుండ వ్రజ్ఞాపనము చేయుంపుము. స్వామీ! ఇదేనమస్కరించువాడే (నమస్కరించి) అత్తలారా! మీరెల్ల ధైర్యము వహింపుఁడు మీపుత్రునికి సద్గతిగలుగనున్నదే యనియానందింపుఁడు.

అనుబంధము 20.

(బోరగిలఁబండుకొనును)

యక్ష—(ఖడ్గముచేబట్టిలేచి) రమారమణా! ఇదే నేఁబ్రతినచెల్లించువాడే వ్రతభంగము నకు మనసాపృక యసత్యపాపమునకుఁబోసి, నానుతునిఖండించువాడే ఇదెంత క్రూరకృత్యమైనను, సత్యభంగమునకంటె మించినది కాదనినమ్మి, యీకార్య మొనర్చు వాడే. పరమేశా! నాకు ధైర్యముఘటిల్లఁజేయుము తిరుగుఁబాటు జనించునట్లా నర్పకుము. నీపాదముల నే సభక్తి తాత్పర్యమునఁ బూజించువాడేనేని, నిశ్చలమాన సముననీకుఁ బ్రీతిగా నీయేకాదశవ్రతము నే సలుపుదు నేని, యెల్ల వేళల నసత్యమన్నఁ గంటగించువాడేనేని, మానసమున నెపుడును బరోపకారము చింతించువాడేనేని, కృత్రిమవిధానములేకనికన్ముద్భవభక్తి కలవాడేనేని, యన్యవ్రతముభూతదయనాకుఁ గలదేని, వెలలేనినీయనుగ్రహము నే బడసినవాడేనేని, నాకేమియుఁబాపము గలుగ కుండ సత్యమునిలిపి వ్రతభంగములేకుండ ననుగాపాడుము (కత్తియొత్తి) ఆహా! హస్త మా! నీవునా కెంత యుపయోగకారివైయున్నావు హరిపాదసరోజిపూజ యొనర్చుటకు నీవేకదా నాకాధారమవు? ఆశ్రితత్వప్రీతిగా సర్వదానములొనర్చుటకు నీవేకదా మూలమవు? గోరొత్తాడొక్క ర్నసంక్షోభకై యరినిధనమొనర్చుటకు నీవేకదా నాకుఁ దోడు? అతిఘృణ బెద్దలకుఁకూమలొనర్చుటకు నీవేకదా నాకు సహాయమవు? నీతో నెన్ని తపములూ, యెన్ని యజ్ఞములూ, యెన్ని దేవపూజలూ, యొనర్చిలేక లేక, పడసిన నాయేకపుత్రుని సంహార మొనరింపింతునని నే కలనైనఁడలంపనైతిఁగదా? ఇప్పుడా కార్యమొనర్పఁకుండితిని ఇదియంతయు సత్యమున కై యొనర్చుటకావున నీవుకొంకింప కుము ఎన్ని దురవస్థలూ, యెన్ని ముఁగ్గేశములూ, యెన్ని శరీరకష్టములకైన సౌర్భి సత్యముపరిపాలింపవలయుఁగదా? ఆసత్యపరిపాలనానంద మేకపుత్రమరణదుఃఖము నకంటెనూఁబడుంగు లేకున్నవయగుఁగదా? కానిమ్ము. నీపనియొనర్చుము. హృదయమా! నీవిందుకైనఁ గళవలింపకుము పూర్ణభావమున సత్యస్థాపనమునకై కడఁగుము. భ్రాంతిమై దారాపుత్రులని సంబంధములేనివారియెడ మోహమునించి పవిత్రింతు ముగాక ఇదియంతయుఁగలలోని నటనములని యెఱుఁగఁజాలక యొన్నాము. పుత్రుఁడెక్కడ? జనకుఁడెవ్వఁడు? ఒకరు నిలుచువారుకారు. సత్యమొక్కటియే నిలుచునది. సత్యమొక్కటియే ప్రజ్వలించి ప్రకాశించునది. ధర్మమొక్కటియే పాదమాపునది. కావున నీవింతెనవెనుదీయక నాచేత నీకార్యమొనరింపఁజేయుము.

కన్నులారా! మీరు నీరు నింపకుండు జీతేంద్రియత్వమున భిన్నస్థాపన మొనర్చుట యెట్టిసంకటములు నించుకాగ్యమయినఁ జేయఁగల సమయముకాని శోకమునకు సమయముకాదు మనోహరైక పుత్రిసంహార మొనర్చుకాగ్యమే మేమెట్లు చూడఁగలమని మీగాలోచింపకుండు నశ్వరమైన యైహికఫలము లభింపకున్న మానెఁగాక యీ కాగ్యమున ననశ్వరమైన యాముష్మిక ఫలములేపుక లభింపనున్నది కావున మీరు బాంధవకృతమై యశునిర్వృంధులేక చూచి కాగ్యమొనర్చుఁడు, ఇదే యింకఁ గార్ష్య మొనర్చెద (ధ్యాన మొనర్చి భగవంతుని బేర్కొని) శ్రీహరి! (అని యటచి భిన్నమెత్తును)

[వైనుండి ప్ర: విష్ణుప్ర-లక్ష్మి.]

విష్ణు—అహ! రుక్మాంగదా! మెచ్చితి. మెచ్చితి నిలుపుము

మ! అరరే మెచ్చితిమెచ్చితిఁ దలఁపఁగా నత్యద్భుతంబయ్యెనీ
చరితం బీగతిసద్వృతాచరణముఁ సాధించువారుందురే
కరుణాబూనక దానికై నిజసుతుకాఖండింప నుంకించితే
సరిమీఁతెంగదసాహసోద్యమమిఁకఁ జాలింపురుక్మాంగదా.

(అండు సాష్టాంగ నమస్కృతు లొనర్చెదను)

విష్ణు—రుక్మాంగదా! నీమహిమ మనమానము ఎవరును నీయట్టి మహాదాగ్ధ ముగలవాఁడు టుటరది. పృతిమునకై యిన్ని నియమములు జరిపిపుట్టినైనఁ బరిసోసంగ నుద్యమించితివి మాయురే! నీయట్టి వ్రతశీలుఁడున్నే? మీ యెల్లరయెడ నా కత్యంతానుగ్రహము గలిగి కొన్ని దినములలో నీను నాలోకమునకుఁగొని యున్నత పదివి యొసంగద ఏడేనిమిదేఁగుల బాణుండయ్య నీకుమారుఁడొనర్చిన యాత్మతిరస్కార మెంతయుఁ గొండాడఁదగియున్నది. డెబ్బది యేండ్లవారికైన నిట్టి తృణీకృత దేహత్యము సిద్ధించునా? ఇతఁడును బహు సంవత్సరములు రాజ్యమేలి నాయెడ కేతెంచి నీతో నుండఁగలవాఁడు నీపట్టమహిషి సంధ్యావళి యుదారగుణమును నా పతిభక్తియు పృతభక్తియు సత్వాభిలాషమును నింకను గొండాడఁదగియున్నది. కాకున్న తనదేహక పుత్రి-ముద్దుపట్టి నెనిమిదేఁగుల పాపనిదానికై పోకార్చుకొనుట కొప్పియుండునా? ఆమెకు సద్గతియే కలుగఁగలదు ఈమోహినియు నొకకారణమున నీకు పృతభంగముకలిగించు నుద్దేశమున నిట్టిపూనిక చూపినదిగాక కూరమానసము వహించినదికాదు. నీసంసర్గము కలిగియుండుటఁజేసి యీతన్వికే బుణ్యము లభింపవలసియే యున్నది. అమరవనితయై నందున నీచైతన్యము నాలోకమునకు

సకలీరముగా వచ్చుటకొక్కొక్కవేళ లభించుచుగాన నీసంసగమున నీపుణ్య పొత్తి
నే నొసంగెద ఏకాదశీవ్రతము సాంతముగా జరిపినవారు ద్వాదశి పగటికేగ
నిదించిన వారికి దద్దర్పణము లభింపకుండుచుదాని ఆఫలమెల్ల నీ మోహినీ నతికి
లభింప ననుగ్రహించెగ ఆస్తులమున నాలోమునకు నిరాటంకముగా వచ్చుటకు
నప్పడప్పుడు నాదర్శనము లభించుటకును స్వాతింత్ర్యము గలియుండుచుగాక.
రాజేంద్రా! నీకు గుఱిమగుచుగాక

అందఱు—(సాష్టాంగనమస్కార మొనర్చుచు)

అక్షి—

అనుబాధము 21.

రుక్మా—దిండకము — జయజయజయలోకనాథా! బుధారాధ్యవేధో
నిలిగిపాదినాథాదివంద్యా-పరబ్రహ్మవీవే - జగత్కర్తవీవే - పరేశుండ
వీవే-గిరీసుండవీవే-సురీసుండవీవే-దిగీసుండవీవే-జగత్సాక్షివీవే-త్రికా
లుండవీవే-త్రిలోకుండవీవే-త్రిరూపుండవీవే-త్రివాచ్యుండవీవే - త్రివం
గ్యుండవీవే-త్రిరూరుండవీవే-చరాత్ముండవీవే-స్థిరాత్ముండవీవే - సమ
స్తప్రపంచంబులందున్న జంతుప్రకాండంబులందున్న తేజోవిలాసుండ
వీవే-జగద్గర్భ నిన్నున్నుతింపంగ నేనెంతవఱడక, గుణంబెన్నఁజాలక,
విలోకింపఁజాలక-నుతింపంగఁజాలక-

రుక్మా—మునీశాన సందోహ ప్రేమావలోకా,

మోహి—ఘనసూర్యచంచకమహాధైర్యరేఖా,

బంధ్యా—సునెడొచ్చివాధీశ నివృత్తులంగా,

చంద్ర—అనాయాస నిర్భూతవై శేయసంఘా,

లోచ—ధర్మాత్తంస కారమ్యునిధ్యాతిశాఙ్గా,

భగ్మ—మనోమూత్రసంస్పృహకోకిలప్రపంచా,

రుక్మా—మనోజ్ఞప్రకారాత్తయూయూరఫించా,

మోహి—దినాఫిశమిత్రాది దేవేశపూజా,

సంగ్ధ్యా—జనాలోకదుర్గమ్య మహాత్మ్యజంఘా,

చంద్ర—అనాధారలోకాధికాధారవిజ్ఞా,

కోమ—దినేశాన తేజోతి గమ్యప్రభేటా,
 భర్మ—అనూచాన సేవాపసన్నీలకంఠా,
 దక్క—అనాధేయగర్భస్థబ్రహ్మాండభాండా,
 హుహి—క్షణాగమ్యవృత్తిప్రకృష్టప్రసూధా,
 సంధ్య—అనార్ద్రప్రధారావిరాజత్పుపాణా,
 చంద్ర—సునిలా ధరత్రీ రమాసత్సమేతా,
 కోమ—ఖనీభూతకారుణ్యభంగీసనాథా,
 భర్మ—అనాయత్తమాహాత్మ్య వేదాంతపాదా,
 దక్క—సునాభీసరోజాతసంభూతవేధా,
 హుహి—అనాఖ్యాతదుర్జయలీలావిధానా,
 సంధ్య—సునామప్రభాజాలనిర్ధూతపాపా,
 చంద్ర—సునాశీరచేతస్సరోజద్విరేఫా,
 కోమ—సునాకద్విషత్కుంభిహర్యక్షశాఖా,
 భర్మ—వినాయత్నసీవృత్తనల్లకగర్భా,
 దక్క—సనాథప్రభోపేతవైకుంఠధామా,
 హుహి—మనీషావిచారప్రసిరగమాయా,
 సంధ్య—వినీలాంచదుత్తుంగదీప్యచ్ఛరీరా,
 చంద్ర—అనాద్విప్రకారస్వసంబోధలీలా,
 కోమ—సునారాయణాకేశవా వాసుదేవా,
 భర్మ—దినాధీశమధ్యప్రకాంతప్రకాశా,
 దక్క—గుణాతీతవాఙ్మానసాతీతవేషా,
 హుహి—ఘనానంతసానందశశ్వద్విలాసా,
 సంధ్య—మనోబుద్ధికర్మేంద్రియాతీతదేహా,
 చంద్ర—వినాశప్రభాపూరకల్పాంతవేళా,
 కోమ—సునీడాయతాకల్పచక్రప్రదత్తా,
 భర్మ—నురారాతిశిత్తా, నురేశానపత్తా,
 దక్క—మదేభేంద్రరత్నా, సదాదివ్యమోహా, నమస్తే నమస్తేనమః

(మంగళం. యవనికపడును).

—: హుహినీ దక్కంగదనాటకము సమాప్తము :—

ఉత్తరరంగము.

— ౦ —

[ఒకానొక నటుడఁడు ప్రవేశించి]

- ద్వి॥ అనఘాత్ములార రుక్మాంగదుచరితఁ
గనుఁగొన్న నాశ్చర్యకరమగుఁగాదె
ఘననిష్ఠసలిపి యేకాశీవ్రతము
వనజాత్ముసత్కృపఁబడసె నీఘనుఁడు 4
- నిత్యమహావ్రతనిష్ఠఁ జెన్నారి
సత్యవ్రతమునిల్పుసరణి కై యకట
జగతీజనంబులాశ్చర్యంబు జెందఁ
దగఁగుమారుని నైనఁ దలగోయఁగడఁగె 8
- నెట్టిసత్యవ్రతంబిదిజనులార
పట్టిజంపుటకోర్పుభంగియద్భుతము
ఏనిష్ఠయైన మహీజనుల్ జరుప
మానకయడరించు మహితమాయశము 12
- ఎల్లనిష్ఠలలోన నిలనత్యనిష్ఠ
విల్లసిల్లెడుకీర్తివెలయించునుండి
అదియుండుఁగాక మహాజనులార
మదినెంచియొక్కసూక్ష్మమునింతకనుఁడు, 16
- సత్యవ్రతంబుల సరిలేనిమహిమ
స్తుత్యుడై యున్న యాత్మోజీవిభునకుఁ
బట్టినైనఁదెగించివధియంపఁగడఁగు
నిట్టిమహాపదకేమికారణమొ 20
- మతినెంతచూచిన మఱివేఱులేదు,
అతికృత్యమొక్కపేయగుఁగారణంబు
వడి “నతినర్వత్రవర్జయేత్త” నెడి
నుడియింత తలఁప నెందునుదప్పనదియె, 24

- అక్కటమంచికార్కం బైనఁగాని
మిక్కిలిచేయుటమేలుగాదరయఁ
జెలువారనేకాదశీవ్రతంబెంత
వెలలేనిదని తానువినియున్న నేమి 23
- తానావ్రతముసల్పుఁదగు నిండుభక్తిఁ
గాని లోకముపట్టుగాబలవంత
వెట్టంగఁదగునె యీవృత్తంబటన్న
నట్టినిక్కుంబుగా నతీక్ష్ణిత్వమయ్యె 32
- భావింపఁజనుటకుఁఫలమయ్యెఁగాని
దేవవేళ్ళలకు నెత్తినదుఃఖమయ్యె
నెంతమేలైననా నెవరికోకిడు
ఎంతకీడైననా నెరివకోమేలు 36
- జాడగానటుమేలొసంగనికీడు
కీడొసంగనిమేలు మీతినుండఁజూదు
మితిమీఱఁగ్గి డైనమేలైనఁగాని
యతిమాత్రముగఁజేయుటదివిరోధంబు 40
- దాననేకాదె యీధరణివరునకుఁ
గాననియెడనుండిఘనదుఃఖమడిరె
హితమారజనులారయెన్నఁడుగాని
యతికార్యమొనరించుటదికీడునుండి 44
- విరిబోలులార సాధ్వీమణులార
యరయరే యిందుసంధ్యావళిచరిత
మిట్టిపత్నివ్రతలెందైనఁగలరె
యట్టెవిచారింప హరిణాక్షులార 48
- తెలియంగనీసాధ్వీధీరగుణంబు
వెలయాలికిని నించెనెనదన్యులంబు
తానింతవలదన్నఁదనపతిమోహి
నీనారిఁగలయెటనిలుచుచునుండె 52

బాడిగాదించునొప్పకుమన్తయంచుఁ
దోడియాండ్లెల్లకెంతోవేడికొనిరి
యొప్పలాడి నిజేశుఁడొనరించువాంఛ
తప్పకతీర్చుటే తనధర్మమనుచు

56

ధీరమానసమునదీపారివిభుఁడు
కోరినవెలయాలిఁగొచ్చజేయకట
యిదియెంతసజ్జగ్గుఁడయితసుగుఁ
మిదియెంతయుపకారి మిదియెంతఖ్యాతి

60

యింతటిమాహాత్మ్యమెనయుటఁజెసి
కాంతసంతసమారిఁగాంచెశ్రీధర్సుని
మంచిపత్నివ్రతామహిమకునెందు
నెంచిచూడఁగసాటియిలలేదునుండి

46

బహుసుధీయుతులార బాలకులార
మహితంబుగాదె ధర్మాంగదుమహిమ
తనతండ్రినత్యంబు తగనినిల్పుకొఱకు
తనతలఁదెగఁగోయఁదానొడంబడునె

68

యీపసిబాలునకెంతటిత్యాగ
మేపారునే యెందునింతవైరాగ్య
మహాహాసుగుణ మహిమదారతయెంత
రహిమించునాత్మతిరస్కారమెంత

72

విలసిల్లుసరిలేనిపితృభక్తియెంత
వెలలేనిపరమార్థవిజ్ఞానమెంత
యరుదారియున్నయాహరిభక్తియెంత
పరఁగినయుపకారపరతముదెంత

76

శీలమెంత మహర్థసిద్ధియదెంత
 మేలెంత తత్త్వసమితబుద్ధియెంత
 బాలకులకు నెల్లభక్తియటన్న
 వాలారు పితృభక్తివరరాజభక్తి 80

ఘనసత్యభక్తియుగడుదేవభక్తి
 దనరారనివియెకాదాభక్తులవని
 కర్తరులౌబాలకశ్రేష్ఠులార
 ధర్మాంగదుని మాహిదారసద్గుణము 84

లెల్లజేకూటమికేదియసాధ్య
 మెల్లందుగ్గీర్తియునేపారుముదము
 గలిగిభూజనులెల్లగనిమిమ్ముబొగడ
 నలఘుదేశక్షేమమలరారుసుండి 88

అనుబంధములు.

— 0: —

అనుబంధములు.

1 యమ—రాగము-బిలహరి తాళము

మేలుగానాకు-నను-కూలమెంత

గల్గెనహా పోలగమజీ-చాలసుఖము

లీలనించేగాదే సఖా

||పల్లవి||

పొందుగామిత్రతతి-నందమాటజూడగా

నిందుగనర-నిందనయను-చందమెందుపాడగా||

౧

2 అందలు—రాగము-మోహన రూపకతాళము.

పాలనసేయవేయొకరి-వరదాకరుణాలవాల

||పల్లవి||

ఎనలేని-కరుణజూడు-మనిషిముఖ-గాపాడు-మనుచువేడు

వారముశ్రీ-ఎనజభవా దినుతశారీ||పాలన||

సురజాలావనకరుణా-కరసుగుణమాధవనీ

చరణసారసములపూజలె-మరువకచే-సెదముదేవా||పాలన||

3 మోహినీ—రాగము-హిందూస్తాని బెహాగ్ ఏకతాళము.

వర-నీరెజనేత్రకరుణింపవే-నానేరములనుమదిమన్నింపవే

మదిమన్నింపవే-దయనింపవే

||పల్లవి||

నీమది నెంతోయాదరము-న్నిండగనీవఱకు||జేమజెలంగగ

నాయేడకో-బెంచితమోహము||వర-సామాజయానదయ

పోనాడకె-నను-నీమాడ్కి-వరగంట-జూడగనేనెటు

కాముబారికిని-దాళుదునే-హాకామినీ

||వర||

చాలునునాపైగోపమునీ-సమ్మతిజూపగదే

బాలరొనాయపరాధము||వారకకావవె||

అనుబంధములు.

వరి-నాగముఖనే-నీదానుడసి-కేలంటికాలంటి
వేషదళగానను-బాలించికోగిలియిగదవె నీలాలకా ||౨||

4 హాహిని-రాగము-పెహ్లా ఏకతాళము
నా-మోహన-రారానాకు-మోదము-నింప
నామోహనరారా-నాప్రాణేశిరారా నాకు ||పల్లవి||
తాళగలనె కడుదయతో-తిగదేనకాగలసి
యేలరార-బాళిదీర-యిదెంత వింతచలమో
యెలానీ-కీలాగు-శ్రీలోల-తాళనురా
చాలంగనె-బాలనురా నామోహన ||౧||
చిన్నతనముప నెనీయడ-జెలగినమాహమున
జెన్నుమీటి-యున్న నాఁ-సిలుగుబెట్టడరమా
యున్నతి చెన్నారగ-నన్నేలక-యున్నావుగా
యెన్నాళ్ళునా-విన్న పము నామోహన ||౨||

5 అదలు-రాగము-పీలు ఆదితాళము.
వాణీనాయక-వైభవదాయక
వరజగత్స్పృష్టివిధాయకా ||పల్లవి||
తుంగవిలాస-మంగళవేషా
సంగతనజనపోషణా ౧
శ్రీమహానీయా-ప్రేమామేమా
కామితఫలసంధాయకా ౨
పాపవిభంగా-తపససంగా
దీపతచాంసతురంగమా

6 బ్రహ్మ-రాగము-బిలహరి రూపకతాళము.
ఇందిరావిభవ-దు-వందనునెడ
నందంబగువందముదయ-చెందెనుగా ||పల్లవి||

అనుబంధములు

వనరుహాలోచననకుఁ దెలి
యనియోచననాకున్నదె
ఘనమగుననురాగమునకా
మనసారగ-ననుజొచ్చుట
కనికాదె-సినుపంపెను! ఇంది!

౧

7 అప్పరసలు—రాగము-సురటి రూపకతాళము.

శారదామనోబ్ధ-భృంగవారిజాసనా!
దేవపాలనందనా-శ్రీవరనందనా
పావనమానింద్రవినుత-పాదపంకజా॥

౧

8 అప్పరసలు—రాగము మృధాన్ రూపకతాళము.

అహఃభాతమాకౌనె-కూర్పుండగా
మహాష్టగతిగల్గె-నేమందుము॥
నిరంతరవైకుంఠ-గమనంబున
దురంతంబుగామాకు-దుఃఖంబగుకా॥
పగల్ రాత్రియెడలేని-నాట్యంబునకా
దిగంబారె-బల్లమెల్లనేట్లోర్తుము॥
గతుల్పోయెనిదియేమియేకాదశీ
వ్రతంబయ్యయో-యెంతవర్ణింతుము॥

౧

౨

9 బ్రహ్మ—రాగము-కాంభోజి రూపకతాళము.

ఇదినాకుదరమే-తరుణీ
ఇ-తటి-కార్యము-సాధ్యమెరమణీ॥
చింతగనను-నింతయడుగ-స్వాంతమునకు
చింతగదా-తలపగ-కాంతరొ-యింతటి
వంతల-జింతిలి-మెంతకాల మింతదాళసంతోషమా॥

అనుబంధములు.

10 అప్పరసలు—కామకల్యాణి ఆదితాళము.

మాకు-వారనిముదమలరారెను

చేకొనిసరసము-లాడుదము||

||పల్లవి||

విలాస-ముతాయె-బలామ-నలాగిది|

తరుణులకిదెయి-వెరవునమదిలో

తెరసినముదమిం-పరయగగదిరె||

సురు-చిర-విధమున-గర-మరు-దగుద||మాకు||

౨

విలసితగతిమా-కలరెనుదగ-నేడలవిగనిన

సాం-పలరెనుగదనే-భళి-భళి

విధమున-స్థలలిత-గతినిటు||మాకు||

3

11 రాగము-కేదార. ఆదితాళము.

తాళము—నాగవేణిరమణీ-తరుణీననుదయగనవే-మరుపనెయుటు ||పల్లవి||

హాహి—భూమిపాలితిలకా-తగునే-పురుషులమనుచుం-

బలుకగనిటు ||పల్లవి||

తాళము—నీ-వీకరణిందయగనవే వేకరికొనిననమనీ

నాకులపెట్టగఁదరుణీ-భీకరమదనుని-దాళనుసఖ||

౧

హాహి—భూ-మి-వరచూడవలదెనే దేవలతాంగినిగానా

నావిధమంతయుగనకే-యీవగనీమదిదలపోయవె||

౧

తాళము—లేమనీవెల-లేనిరూపము-నామనంబున-నిల్చెగా

ప్రేమతో-విన్నపం-బెన్నుచు-కాముబొరిదొలంగగా||

౨

హాహి—ధారుణీధవనీకు-జెల్లునే-తారతమ్యముమాడక

వారకీ-దారిదే-వాంగనక-గోరుసరసతధర్మమె||

3

12 రాగము-హిందుస్తాని జంజాతీ వీకతాళము.

తాళము—వరపరోజనయనా-మరాళసుందరగమనా

ద్విధికరాళగతితలపగదే||

||పల్లవి||

అనుబంధములు.

మోహి—వర-ధరాధరమణా-సరోజనిపుసమవదనా

నిను-వరింపగల-దడయగదె॥

॥౬౦॥ పి॥

ఈక్మా—కడుఁగృపాపకతిమన్నింపవే-వర-జపాకు

సుమసామ్యాధరా-నాపైన-గోపము-మాననె నాని॥ ౧

మోహి—నామనోరమణయిటుతడియక-గను-వినోదము

మదిగనక-జానార-నీనారిగా-నెంచినిల్వవే॥ ౧

13 కోమల—రాగము-చక్రవాకము త్రిపుటతాళము

మనసునదయలేక-వనజాక్షియిట్లుచేసెనేను

మనుజేశుఁగొన్నదయ్యె-ఘనపాపకర్మమా నుగావిల్లవి॥

వెరతారనిట్టిరీతి-ధరలోననెందునైన-విస్మయమె

తరళాక్షిపైననేడు-దయకాపనానెనికుఁకాతామి॥ ౧

14 సంధ్యా—రాగము-ధన్యాసి అదితాళము

పరికింపరే-విరిబోషలారా

ధరణీశవరుచి-నిరసింపనానె

తరళాక్షులారా-తరమానె-విభుఁగలపగ॥ ॥౬౧॥ పి॥

మననాభుఁడింత-మదినొచ్చెనేని

వనజాక్షులారా-తనపున్నసేమిఫలము॥ ౧

15 రాగము-కాంభోజి వీరతాళము.

సంధ్యా—మోహినీసతీ-మోదంబగునీచరితకు॥ ॥౬౨॥ పి॥

మోహి—మానినీమణి-నానేరము-కరుణింపవే॥ ॥౬౩॥ పి॥

సంధ్యా—నీకరుణా-లో-కమునకా-మా-కొదువల్

జోకార్చితగదకామిని॥ మోహిని॥ ౧

మోహి—భామినిరో-ని-మహిమల్ నా-మదిలో

వేమంచునుగొనియాడుదు॥ మానినీ॥ ౧

అనుబంధములు.

సంధ్య—ఎంతో—దయగలుగక—కాంతో—మముమనుషక

వెంతో—ఘనగతిగా—సంతోషముమదిలో—జెందితిమిటు|| ౨

హాహి—బాలా—నీమహిమన్—చాలా—ఘనములుగా

ఏలా—ననుభాగడక—మేలా—పలుకగనివిధమున|| ౨

సంధ్య—సా—రసదళే సమనయనా—రజవికవదనా

విసయచానేత్రా—యసమముగాదే యసుల—బెండక

నీదయనిటు! మోహిన్|| 3

హాహి—కా—మినిననుదయగనుమా—మనవినివినుమా

మనమగు నేరం—బాసరెనునాకుక—గొనికొనివేడక—

వచ్చితినిటు|| 3

16 హాహి—రాగము—పీట ఏకతాళము.

భూరమణా రతిగోరుదాన||

||పల్లవి||

వాడిశరమ్మల—వంచననేయుచున్నాడు

బ్రదుకగా—నీసుమారుడు||

౧

17 రాగము—కాంబోజి ఏకతాళము.

హక్మా—మానగజాలుదుచే—నాగవేణీ

కానకవిమలై—కాదళివ్రతము||

||పల్లవి||

హాహి—తాళగజాలుదుచే—ప్రాణనాథా

చాలునేకాదళి—యేలుమురమణా||

||పల్లవి||

హక్మా—కీడును మేలును—జూడకయీలాగున

వేడగనీకును—బాడియెరమణీ

౧

హాహి—మంచియొ చెడ్డయొ—మిం చెనుమోహము

ఎంచివదలగా—వంచనగాదె||

౧

18 రాగము—జంజాటి తాళము.

హాహి—కుమారా—యిదేలయూచరిత

చూడవే—చూడవే—ప్రమాడగుక

||పల్లవి||

అశుబంధములు

ధర్మా—అసారం-బిదెంతయీతనువు-తల్లిగో
తల్లిరో-తల్లిరో-అసత్యమగుక-అసత్యమేలుగుక ||పల్లవి||

మోహి—ప్రాణంబులసీ-పగిదిగబాయ
నానందింబగున్-కుమారా||

శక్త—శ్రీహరివాసర-సిద్ధితలఁగి
దేహంబెక్కువయే-యనారం-కుమారా||

మోహి—ఏకాదశీయన-యెంతటిదయ్య
బోకార్పగనసుపుల్-కుమారా||

19 ధర్మ—రాగము-ఓసావేరి అది తాళము
ఈమాటడగఁగడునే-జననిరో
బూనిధర్మములువలదే-కడుక్రమ
నించుచునుగనుమా|| ||పల్లవి||

ఈకాయంబదియె-త-జననిరో
హితవుచూచికనుమా-నాకు
సీ-మృతియేభాగ్యమా
ఘనమగుపుణ్యముగలుగుక
జనకుని-కన్యతముతోలగఁగఁజేయక
తనువునుగణనముసేయక||

20 ధర్మ—రాగము-ఆనందశైరవి ఏక తాళము
హరినారాయణ-మాధవశౌరి
సురనాథాదర-చక్రిమురారీ|| ||పల్లవి||
గరుడాంచితబహురమ్యతురంగా
షరిపాలిత-నారంగమురారీ||

21 లక్ష్మి—రాగము-కూజు అది తాళము.
అశికులాలక-మెచ్చితి|| ||పల్లవి||
భళి-భళియనరె-సంధ్యావళిధరణి||
సీమగని-నేమమును-ప్రేమగని-ధీమతము
వేమారుమెచ్చితి-భామామణిరో||
ధారుణిని-నీరమణు-ధీరమతి-నారయుచు
ప్రేమమునించితి-భామామణిరో||